

Załącznik
do uchwały nr 138/2018
Rady Ministrów
z dnia 2 października 2018 r.

**RZĄDOWY PROGRAM
WSPARCIA ROZWOJU ORGANIZACJI
HARCERSKICH I SKAUTOWYCH
NA LATA 2018–2030**

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW I POJĘĆ STOSOWANYCH W DOKUMENCIE.....	2
WSTĘP. CELEM JEST WYCHOWANIE.....	3
1. RAMY PRAWNE I SPÓJNOŚĆ STRATEGICZNA PROGRAMU.....	4
1.1. OTOCZENIE PRAWNE PROGRAMU	4
1.2. ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI.....	4
2. DIAGNOZA	7
2.1. KONTEKST HISTORYCZNY	7
2.2. DEFINICJA ORGANIZACJI HARCERSKIEJ	7
2.3. HARCERSKA SŁUŻBA, POSTAWA SŁUŻBY.....	8
2.4. RÓŻNORODNOŚĆ ORGANIZACJI HARCERSKICH I SKAUTOWYCH W POLSCE	9
2.5. WYCHOWANIE HARCERSKIE I SKAUTOWE	9
2.6. HONOROWY PROTEKTORAT PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	10
2.7. ORGANIZACJE HARCERSKIE JAKO PARTNER STRATEGICZNY PAŃSTWA	11
2.8. WSPARCIE ORGANIZACJI SKAUTOWYCH W WYBRANYCH KRAJACH EUROPEJSKICH.....	11
2.9. DIAGNOZA MŁODZIEŻY, OTOCZENIE HARCERSTWA	12
2.10. ODDZIAŁYWANIE SPOŁECZNE	16
2.11. FINANSOWANIE ORGANIZACJI HARCERSKICH	17
2.12. POTENCJAŁ EKONOMICZNY I SPOŁECZNY HARCERSKIEGO WOLONTARIATU.....	19
2.13. SYTUACJA PRAWNA ORGANIZACJI HARCERSKICH I SKAUTOWYCH W POLSCE.....	22
2.14. RUCH HARCERSKI DZIAŁAJĄCY POZA GRANICAMI KRAJU	24
2.15. PODSUMOWANIE	26
3. PROGRAM WSPARCIA ROZWOJU ORGANIZACJI HARCERSKICH I SKAUTOWYCH	28
3.1. CELE I ZAŁOŻENIA PROGRAMU	28
3.2. STRUKTURA PROGRAMU.....	30
3.3. ZAŁOŻENIA ZADAŃ OPERACYJNYCH.....	30
3.4. WSKAŹNIKI REALIZACJI CELÓW PROGRAMU	39
3.5. RAMY PROGRAMU	40
3.6. PLAN FINANSOWY PROGRAMU	45

WYKAZ SKRÓTÓW I POJĘĆ STOSOWANYCH W DOKUMENCIE

Dyrektor NIW Dyrektor	Dyrektor Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
FWRSO	Fundusz Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
GUS	Główny Urząd Statystyczny
Instytucja Zarządzająca, IZ	Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
KE	Komisja Europejska
NGO	organizacja pozarządowa (ang. <i>non-governmental organization</i>)
NIW–CRSO	Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
NPWRSO	Narodowy Program Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
OPP	organizacja pożytku publicznego
organizacje harcerskie	organizacje harcerskie i skautowe – organizacje, które w pracy z dziećmi i młodzieżą stosują harcerską metodę wychowawczą
Program	Rządowy Program Wsparcia Rozwoju Organizacji Harcerskich i Skautowych na lata 2018–2030 (niniejszy dokument)
Przewodniczący Komitetu	Przewodniczący Komitetu do spraw Pożytku Publicznego
Rada NIW	Rada Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
SOR	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
SRKS	Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020
UoDPPiW	Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2018 r. poz. 450, z późn. zm.)
UoNIW	Ustawa z dnia 15 września 2017 r. o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1813)

WSTĘP. CELEM JEST WYCHOWANIE

Harcerstwo to wielopokoleniowy ruch ideowo-wychowawczy, skupiający dzieci, młodzież i dorosłych. Od ponad 100 lat wspiera rodzinę i szkołę w wychowaniu młodych pokoleń Polaków metodą harcerską, w duchu wartości zawartych w Prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim, w myśl zasad harcerskiego wychowania oraz przy wykorzystaniu harcerskich form pracy. Wśród zasadniczych celów, które harcerstwo stawia sobie od swego zarania, należy wymienić:

- wychowywanie metodą harcerską, w poczuciu współodpowiedzialności za losy własnej rodziny, narodu i państwa dzielnych, prawych i zdolnych do poświęceń ludzi,
- przygotowanie harcerek i harcerzy do świadomej, czynnej i ofiarnej służby bliźnim oraz Ojczyźnie,
- stwarzanie warunków do wszechstronnego rozwoju człowieka: intelektualnego, społecznego, duchowego, emocjonalnego i fizycznego,
- kształtowanie osobowości człowieka odpowiedzialnego, przy poszanowaniu jego prawa do wolności i godności, w tym wolności od wszelkich nałogów,
- upowszechnianie i umacnianie w społeczeństwie przywiązania do określonych wartości: wolności, prawdy, sprawiedliwości, demokracji, samorządności, równouprawnienia, tolerancji i przyjaźni,
- upowszechnianie w społeczeństwie ideałów harcerskich¹⁾.

Od innych aktywności dzieci i młodzieży odróżniają harcerstwo wartości, na których opiera się wychowanie, braterstwo, służba i praca nad sobą, a także świadomość instruktorów, że wychowują przez swój osobisty przykład. Dzięki temu harcerscy wychowawcy nie tylko pomagają młodym ludziom zdobyć wiedzę i umiejętności, ale także kształtują ich postawę.

Harcerstwo wychowuje młodego człowieka do odważnej i rozważnej dorosłości. Ponieważ wychowanie jest wieloletnim, ciągłym procesem, nie daje się podzielić na etapy lub poziomy, tak jak można dzielić edukację. Dlatego tylko w ujęciu procesowym można w pełni oceniać jego efekty. Tworzące ruch harcerski organizacje o charakterze wychowawczym wymagają zatem nie tylko systemowego, ale i wieloletniego wsparcia ich działania i rozwoju.

Ponad stuletni dorobek ruchu harcerskiego w Polsce, potwierdzony patriotyczną i obywatelską postawą setek tysięcy wychowanków (wśród których znajduje się wielu znanych polityków, ludzi nauki, kultury, biznesu, przedstawicieli służb mundurowych, duchownych) to dowód na ogromne zalety harcerskiej metody wychowawczej i jej znaczenie w kształtowaniu postaw młodych ludzi. Świadomość wartości ruchu harcerskiego i potrzeba zapewnienia mu możliwości efektywnego kształtowania postaw kolejnych pokoleń młodych obywateli Rzeczypospolitej leżą u podstaw niniejszego programu rządowego skierowanego do działających w Polsce organizacji harcerskich i skautowych.

Przyszłość zaczyna się dziś, nie jutro. Wychowanie młodego pokolenia to nasza przyszłość, która już się zaczęła.

---

¹⁾ Statut Związku Harcerstwa Polskiego, Warszawa 2012 oraz Statut Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej, Warszawa 2010.

1. RAMY PRAWNE I SPÓJNOŚĆ STRATEGICZNA PROGRAMU

1.1. OTOCZENIE PRAWNE PROGRAMU

Zgodnie z ustawą z dnia 15 września 2017 r. o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego ta nowo utworzona państwowa osoba prawna jest agencją wykonawczą w rozumieniu przepisów o finansach publicznych i jest instytucją właściwą w sprawach wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Podstawę prawną dla opracowania dokumentu „Rządowy Program Wsparcia Rozwoju Organizacji Harcerskich i Skautowych na lata 2018–2030” stanowi art. 23 ww. UoNIW, zgodnie z którym NIW–CRSO zarządza programami wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, które w drodze uchwały przyjmuje Rada Ministrów. Na podstawie art. 24 ust. 1 UoNIW do zadań NIW–CRSO należy realizacja działań na rzecz wspierania rozwoju wspólnoty obywatelskiej i społeczeństwa obywatelskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności przez zwiększanie instytucjonalnej sprawności organizacji pozarządowych oraz innych zorganizowanych form społeczeństwa obywatelskiego, ich niezależności oraz profesjonalizmu, przy jednoczesnym zachowaniu ich obywatelskiego charakteru. Równocześnie, zgodnie z art. 31 UoNIW, w ramach programów wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego NIW–CRSO może dofinansować rozwój instytucjonalny organizacji pozarządowych oraz podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w tym kosztów organizacyjnych i administracyjnych ich działalności. Zapisy te wyznaczają zakres przedmiotowy i podmiotowy wsparcia, które będzie udzielane w ramach niniejszego Programu.

Skala działalności organizacji harcerskich, a także ich niekwestionowany wpływ na budowanie trwałych fundamentów społeczeństwa obywatelskiego przez angażowanie młodzieży w działalność na rzecz lokalnych wspólnot oraz życie społeczne, stanowiły kluczowe przesłanki do podjęcia decyzji o opracowaniu specjalnego programu wsparcia tych podmiotów w skali krajowej.

Z punktu widzenia przepisów UoDPPIW, zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 33, w ramach Programu NIW–CRSO prowadzi działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 tejże ustawy oraz działalność wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, stanowiącą działalność pożytku publicznego w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 13 ustawy.

1.2. ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SOR) – zaktualizowana średniookresowa strategia rozwoju kraju – określa nowy model rozwoju: suwerenną wizję strategiczną, zasady, cele i priorytety rozwoju kraju w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym w perspektywie lat 2020 i 2030. Ze względu na rolę i przypisane jej zadania SOR stanowi instrument elastycznego zarządzania głównymi procesami rozwojowymi w kraju oraz wskazuje cele i niezbędne działania, narzędzia realizacji i kluczowe projekty zapewniające jej wdrożenie. Ustala również system koordynacji i realizacji, wyznaczając role poszczególnym podmiotom publicznym oraz sposoby współpracy ze społeczeństwem oraz światem biznesu i nauki. W SOR zidentyfikowano ograniczoną liczbę oddolnych działań na rzecz dobra wspólnego. Zgodnie z diagnozą zawartą w SOR instytucje społeczeństwa obywatelskiego w Polsce mają charakter enklawowy i są jednymi z najsłabszych i relatywnie najmniej licznych w Europie. Od 2008 r. obserwowane jest systematyczne zmniejszanie się liczby członków stowarzyszeń. Przejawem słabej spójności społecznej i niewystarczającego kapitału społecznego jest także słabość instytucjonalna i finansowa organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

Program realizuje założenia SOR, nie wpisując się jednak wprost w cele szczegółowe tej strategii. Tematyka wsparcia rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jest natomiast obecna w jednym z tzw. obszarów wpływających na osiągnięcie celów SOR zdefiniowanego jako kapitał ludzki i społeczny. Zgodnie z zapisami SOR kapitał społeczny jest warunkiem współpracy opartej na zaufaniu i punktem wyjścia dla rozwoju nowoczesnej gospodarki. Zgodnie z SOR kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji, a także zwiększenie partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne są warunkami powodzenia planowanych działań rozwojowych. Równocześnie SOR wskazuje, że klimat trwałego zaufania między obywatelami oraz w relacji państwo – obywatel należy traktować jako katalizator wszystkich zmian lub działań, praktyczną dźwignię inicjatyw i podejmowanych celów rozwojowych.

Program jest również spójny ze Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego do roku 2020 (SRKS). Strategia ta jest zintegrowaną strategią horyzontalną uszczegóławiającą i rozwijającą zapisy Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Zgodnie z SRKS wzmocnienia wymagają czynniki kapitału społecznego przekładające się na warunki życia i dobrostan obywateli, takie jak: zaufanie między ludźmi, poziom aktywności obywatelskiej, umiejętność współpracy i komunikowania, potencjał kulturowy i kreatywny. Zapisy SRKS wskazują, że tylko wzrost zaufania społecznego usprawni szeroko pojętą współpracę między obywatelami w Polsce. Obecnie poziom zaufania społecznego w Polsce należy do najniższych w Europie. Kapitał społeczny to także, zgodnie z SRKS, kapitał o charakterze sieciowym, oparty na więziach sięgających poza krąg najbliższych kontaktów, a ponadto zdolność do nieszablonowego, kreatywnego działania samodzielnie i w zespole.

Strategia w obecnym kształcie przewiduje działania na rzecz wspierania rozwoju i wzmocnienia zaplecza społecznego organizacji pozarządowych: liderów, pracowników, członków i wolontariuszy, a także promowanie i wspieranie rozwoju wolontariatu. Założenia Programu obejmują wsparcie realizacji misji przez organizacje harcerskie w kontekście procesu budowy społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Harcerstwo kształci głównie dwie grupy kompetencji społecznych i obywatelskich – umiejętności zespołowe (praca w zespole, zarządzanie nim, współpraca, nawiązywanie trwałych relacji międzyludzkich) i umiejętności zadaniowe (zaradność, samodzielność, kreatywność i odpowiedzialność). Innymi słowy harcerstwo przyczynia się bezpośrednio do budowania cennego kapitału społecznego, aktywizując i angażując młodych ludzi w efektywne działania na rzecz lokalnych wspólnot i organizacji obywatelskich, aktywności społecznej oraz innych form uczestnictwa w życiu publicznym. Tym samym harcerstwo przez podejmowanie działań na dużą skalę w wymiarze ogólnopolskim w wymierny sposób przyczynia się do wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.

W szerszej perspektywie Program pozwoli na zwiększenie stabilności i niezależności instytucjonalnej organizacji harcerskich, a przez nie na rozwój społeczności lokalnej. W tym zakresie Program jest zgodny z SRKS, która kładzie nacisk na wspieranie rozwoju partnerstwa i innych form współpracy, służących przekazywaniu realizacji zadań publicznych obywatelom.

Zakłada się, że przy aktualizacji SRKS wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego uzyska większą rangę i wymiar – wsparcie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego ma stać się jednym z trzech wiodących obszarów tematycznych SRKS. Obszar ten zostanie rozwinięty przez kierunki działań stanowiących elementy Narodowego Programu Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego. Wspieranie realizacji misji organizacji obywatelskich pożytku publicznego określonego w art. 4 ust. 1 UoDPPiW oraz ich rozwoju instytucjonalnego, rozwoju zasobów organizacyjnych i finansowych, a także wsparcie zwiększania niezależności organizacji obywatelskich od władz, biznesu i innych grup nacisku są głównymi priorytetami określonymi w założeniach

NPWRSO i należy oczekiwać, że znajdą swoje bezpośrednie odzwierciedlenie w zapisach zaktualizowanej SRKS.

Program jest zatem elementem realizacji założeń NPWRSO, który został uwzględniony w SOR, a także w projekcie Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (która będzie zaktualizowaną wersją SRKS).

Biorąc pod uwagę obowiązujące zapisy wyżej wymienionych dokumentów strategicznych, należy oczekiwać, że Program będzie miał wpływ na osiągnięcie zawartych w nich założeń (w odniesieniu do SOR jako element obszaru „kapitał ludzki i społeczny”, w odniesieniu do SRKS w zakresie Celu Operacyjnego 2. Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne). W analizowanych dokumentach strategicznych nie wskazuje się bezpośrednio wzmocnienia instytucjonalnego organizacji obywatelskich, dlatego nie można jednoznacznie stwierdzić, że Program realizuje wprost cele SOR oraz SRKS.

W związku z powyższym Program nie jest programem rozwoju w rozumieniu art. 15 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (z uwagi na fakt, że nie realizuje wprost celów zawartych w strategiach rozwoju, o których mowa w art. 9 pkt 3 tej ustawy). Program nie jest również programem wieloletnim w rozumieniu art. 136 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, tzn. nie został ustanowiony przez Radę Ministrów w celu realizacji strategii przyjętych przez Radę Ministrów.

2. DIAGNOZA

2.1. KONTEKST HISTORYCZNY

Historyczny kontekst jest niezbędny, aby przedstawić szczególną rolę ruchu harcerskiego w tworzeniu polskiej państwowości i kultywowaniu tożsamości narodowej. Polski ruch harcerski oparty na założeniach ruchu skautowego, nasycony rodzimymi pierwiastkami ideowymi wychowania patriotycznego, walki o niepodległość i zasadami moralnymi należy uznać za nasze narodowe dobro. Już od chwili powstania w latach 1910–1911 odgrywał niezwykle istotną rolę w kształtowaniu postaw polskiej młodzieży w dobie rozbiorów, wniósł wielki wkład w walkę o niepodległość i granice Rzeczypospolitej oraz proces odrodzenia i zjednoczenia państwa polskiego w latach 1914–1921, obronę niepodległości w 1939 r. oraz walkę z dwoma totalitaryzmami podczas drugiej wojny światowej. Był także ważnym czynnikiem zachowania tożsamości ideowej i narodowej w okresie komunistycznego zniewolenia po II wojnie światowej. To właśnie środowiska ruchu harcerskiego w Polsce i poza granicami Kraju w „wolnym świecie”, trwając przy niezmiennych zasadach ideowych, metodycznych, programowych i organizacyjnych wypracowanych u zarania harcerstwa i Polsce Niepodległej, przechowały „depozyt niepodległości”.

Wyrastający ze stuletnich patriotycznych tradycji ruch harcerski dzięki działającym społecznie członkom organizuje i prowadzi pracę niezwykle ważną dla społeczeństwa i państwa polskiego. Obecnie ruch harcerski w Polsce i poza granicami kraju tworzy najliczniejszą grupę organizacji i stowarzyszeń, które prowadzą działalność wychowawczą zdefiniowaną celami statutowymi. Aby organizacje harcerskie nadal mogły prowadzić działalność wychowawczą z zaangażowaniem jak największej liczby wolontariuszy i w jak najszerszym zakresie oddziaływać na społeczeństwo, niezbędne jest wdrożenie Programu.

2.2. DEFINICJA ORGANIZACJI HARCERSKIEJ

Organizacja harcerska to skupiające dzieci, młodzież oraz osoby dorosłe stowarzyszenie prowadzące działalność harcerską opartą na służbie społecznej kadry wychowawczej. Działalność harcerska ma na celu wychowanie i inspirowanie do samorozwoju dzieci i młodzieży. Jest prowadzona według harcerskiego systemu wychowania – nawiązującego do dorobku światowego skautingu i polskiego ruchu harcerskiego – kompletnego zespołu celów, zasad i środków oddziaływania, stwarzającego warunki do wszechstronnego i harmonijnego rozwoju fizycznego, intelektualnego, emocjonalnego, społecznego, wolitywnego i duchowego dzieci i młodzieży.

Elementami harcerskiego systemu wychowania są: ideał wychowawczy, metoda harcerska oraz program działania. Harcerski ideał wychowawczy to określony przez organizację harcerską zbiór szczegółowych celów wychowania i samorozwoju, ukierunkowanych na kształtowanie cech charakteru oraz postaw charakteryzujących świadomego i aktywnego obywatela państwa polskiego, przejawiających się w braterstwie, służbie i pracy nad sobą, a wyrażonych w formie Prawa Harcerskiego (lub inaczej nazwanego kodeksu postępowania), obowiązującego wszystkich członków organizacji. Metoda harcerska to charakterystyczny dla wszelkich ruchów harcerskich i skautowych sposób osiągania zamierzonych efektów wychowawczych i samorozwojowych. Metodę harcerską charakteryzuje sześć zasad oddziaływania:

- zasada oddziaływania pozytywnego,
- zasada oddziaływania od wewnątrz,
- zasada oddziaływania indywidualnego,
- zasada oddziaływania wzajemnego,

- zasada oddziaływania naturalnego,
- zasada oddziaływania pośredniego.

Oddziaływanie wychowawcze prowadzone zgodnie z metodą harcerską dokonuje się głównie przez przykład osobisty kadry wychowawczej, stopniowanie trudności, współzawodnictwo i współdziałanie, naukę samodzielności i odpowiedzialności (m.in. przez powierzanie wychowankom zadań i obdarzanie ich zaufaniem) oraz pracę w małych grupach rówieśniczych kierowanych również przez osoby niepełnoletnie. Program działania to zbiór przedsięwzięć i zadań, których zrealizowanie powinno skutkować osiągnięciem zamierzonych efektów prowadzących stopniowo do celów wychowania i samorozwoju określonych w ideale wychowawczym. Program ten powinien być dostosowany do każdej z osób podlegających oddziaływaniu harcerskiemu i do każdego tworzonego przez te osoby środowiska. Do programowych środków oddziaływania należą m.in.:

- służba społeczna,
- kontakt z przyrodą i puszczalstwo,
- poszukiwanie przyjaciół i rozwijanie braterstwa,
- poznawanie historii i kultywowanie tradycji,
- uczestnictwo w kulturze i rozwijanie zainteresowań,
- rozwijanie zaradności ekonomicznej,
- turystyka i krajoznawstwo,
- techniki harcerskie (survivalowe).

2.3. HARCERSKA SŁUŻBA, POSTAWA SŁUŻBY

Służba jest jedną z podstawowych zasad harcerskiego wychowania, które wraz z metodą i programem konstytuują całość harcerskiego systemu wychowawczego. Fundamentalna rola służby w procesie wychowania młodego człowieka stanowi istotny element wspólny dla wszystkich organizacji, tworzących trzon ruchu harcerskiego w Polsce i poza jej granicami. Na służbę składa się gotowość, a więc szczerą chęć i wola wynikające z braterskiej postawy wobec wszystkich ludzi oraz umiejętność, czyli przełożenie gotowości na konkretne czyny. Służba jest postawą bezinteresownej aktywności życiowej, którą tworzą trzy płaszczyzny:

- **służba Bogu, służba wartościom duchowym**, które dla osób wierzących przejawia się w osobistym i wspólnotowym doświadczaniu Boga, a dla wszystkich harcerzy, także tych, którzy wywodzą je z innych źródeł niż wiara w Boga, polega na wcielaniu w życie uniwersalnych wartości duchowych takich, jak: miłość, prawda, sprawiedliwość, dobro, piękno, wolność i przyjaźń. Członkowie ruchu harcerskiego zobowiązują się nie tylko do osobistego wzrastania w tych wartościach, ale również przekazywania ich innym, przede wszystkim przez przykład osobisty,
- **służba Polsce**, która przejawia się w kształtowaniu codziennego postępowania, przyczyniającego się do rozwoju i umacniania Ojczyzny, przede wszystkim przez sumienne wypełnianie przyjętych zobowiązań na gruncie rodzinnym, sąsiedzkim, lokalnym, szkolnym, zawodowym i organizacyjnym. Służba Polsce wynika z poczucia przynależności do wspólnoty narodowej, historycznej i kulturowej, która obejmuje wszystkich Polaków w kraju i poza jego granicami,
- **służba sobie i innym**, która przejawia się w nieustannym samodoskonaleniu i odpowiedzialności za własny rozwój, a także w wykształceniu w sobie poczucia odpowiedzialności za rodzinę, wspólnotę, lokalną społeczność i Ojczyznę, a wreszcie cały świat. Służba sobie i innym opiera się na poszanowaniu godności każdego człowieka i poczuciu szacunku dla niego oraz dbałości o świat przyrody.

Człowiek wychowany w harcerskiej służbie może być lepszym rodzicem, sąsiadem, obywatelem i pracownikiem. Ruch harcerski przez swój szeroki zasięg społecznego oddziaływania istotnie przyczynia się szczególnie do wzmocnienia etosu pracy obecnych i przyszłych nauczycieli, urzędników, lekarzy, żołnierzy, policjantów i innych profesji, w których służebność jest jednym z głównych elementów codziennej aktywności.

2.4. RÓŻNORODNOŚĆ ORGANIZACJI HARCERSKICH I SKAUTOWYCH W POLSCE

Od swego zarania ruch harcerski był różnorodny i złożony. Dzisiejsze współistnienie w Polsce wielu organizacji harcerskich i skautowych jest wynikiem zmian, które nastąpiły w naszym kraju po 1989 r. Świadczy o zrozumieniu przez tworzących poszczególne organizacje harcerskie i skautowe modelu funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. Pokazuje pluralizm grup, które w różnorodności podmiotów organizacyjnych odnajdują jedność idei wychowania młodego pokolenia.

Ten stan rzeczy sprawia, że harcerstwo może dotrzeć do różnych osób i do rozmaitych grup, zróżnicowanych ze względu na wiek, miejsce zamieszkania, światopogląd, sposób poszukiwania dróg rozwoju osobistego, a także realizację pasji czy zainteresowań. Dzięki otwartości na drugiego człowieka harcerskie jednostki organizacyjne (m.in. drużyny i szczepy) tworzą przestrzeń, w której spotykają się dzieci i młodzież z różnych środowisk społecznych, ekonomicznych i intelektualnych. Mimo zróżnicowanego kapitału społeczno-ekonomicznego w skautingu mogą być uczestnikami braterstwa doświadczeń, które ich łączy i buduje trwałe więzi przyjaźni. Dzieje się tak, ponieważ harcerstwo i skauting otwarte są na wszystkich. Nie stawiają barier nie do pokonania, ale dają szansę rozwoju każdemu, kto odnajdzie wartość w harcerskich ideałach. Otwartość daje również dodatkowy efekt w postaci współpracy na polu wychowania młodych. Dzięki niej organizacje harcerskie i skautowe są naturalnym partnerem wychowawczym dla rodzin, szkół i wspólnot religijnych.

Pięknym odzwierciedleniem jedności w różnorodności jest obecna sytuacja w ruchu harcerskim. Wspólna praca przedstawicieli harcerskich i skautowych stowarzyszeń pokazuje wolę współdziałania. Zarówno organizacje ogólnopolskie (takie jak: Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej, Skauci Europy Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego, Royal Rangers Polska, Stowarzyszenie Skauci Króla), jak i działające regionalnie (takie jak Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkoła” czy Stowarzyszenie Harcerskie) wyrażają chęć przyjęcia uwarunkowań prawnych prowadzących do realnego wsparcia przez harcerstwo Rządu Rzeczypospolitej. Dlatego oczekują programu wsparcia ich rozwoju, który pozwoli na efektywną pracę z dziećmi i młodzieżą oraz kształtowanie nowych pokoleń mających w sercach dobro drugiego człowieka i Ojczyzny.

2.5. WYCHOWANIE HARCERSKIE I SKAUTOWE

Wychowanie harcerskie i skautowe opiera się na wskazywaniu wartości, wspieraniu we wszechstronnym rozwoju i kształtowaniu charakteru przez stawianie wyzwań.

Wskazywanie wartości

Wychowanie harcerskie opiera się na wartościach wynikających z Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego. Odbywa się przede wszystkim w gromadach i drużynach, czyli w grupach rówieśniczych, w których młodzi wychowują młodych. Harcerscy wychowawcy wspierają młodego człowieka, pomagają mu i wskazują możliwości, jednak wybór drogi i stylu życia należy do tego, kogo prowadzą harcerską

ścieżką. W ten sposób uczy się on samodzielności i odpowiedzialności za swoje decyzje, działania i rozwój. Harcerskie wychowanie nie rywalizuje z rodziną. Rodziców traktuje jako pierwszych, najważniejszych wychowawców, dlatego organizacje harcerskie stale z nimi współpracują.

Wspieranie we wszechstronnym rozwoju

W harcerskim wychowaniu tak układa się pracę, tworzy program i dzieli zadania, aby umożliwić wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży: **duchowy, emocjonalny, intelektualny, społeczny i fizyczny**. Patrzy się na człowieka jak na koherentną całość i wspiera go w rozwoju w każdym z wymienionych aspektów. Takie holistyczne podejście do kwestii wychowania umożliwia naukę, doskonalenie umiejętności oraz kształtowanie postaw. Spośród innych organizacji pozarządowych nie wyróżnia harcerstwa fakt, że zajmuje się rozwojem duchowym, emocjonalnym, intelektualnym, społecznym lub fizycznym. Harcerstwo wyróżnia się tym, że o te wszystkie sfery rozwoju troszczy się równocześnie, stale i równoważnie.

Wychowanie harcerskie cechuje również to, że odbywa się w działaniu – dostosowanym do wieku, umiejętności i możliwości, wykorzystującym odpowiednie gry i zabawy. W wychowaniu harcerskim ważną rolę odgrywają także bieżący kontakt z naturą i możliwości, które stwarza obozowanie w przyrodzie.

Kształtowanie charakteru przez stawianie wyzwań

Kształtowanie charakteru wymaga aktywnej postawy wobec siebie samego oraz otaczającej rzeczywistości. W harcerskim wychowaniu ważną rolę odgrywa podejmowanie honorowych zobowiązań (takich jak: Obietnica Zucha, Przysięga Wilczka, Przyrzeczenie Harcerskie, Zobowiązanie Harcerza Rzeczypospolitej czy Zobowiązanie Instruktorskie), w których dziewczęta i chłopcy deklarują, że będą postępować zgodnie z kanonem harcerskich wartości oraz stale dążyć do bycia lepszym człowiekiem.

Jesteśmy elementami większej całości – funkcjonujemy wśród innych ludzi, w określonych warunkach, spotykamy się z różnymi postawami wobec życia. Harcerstwo przygotowuje młodego człowieka do samodzielnego stawiania sobie coraz wyższej poprzeczki, do ciągłego wymagania od siebie i niezgody na „bylejakość”. W harcerstwie ważne są umiejętności, wiedza i przeżycia, ale mają one być jedynie narzędziem do kształtowania charakteru, a nie to kształtowanie zastąpić.

Harcerstwo kształtuje charaktery także przez umożliwianie młodym ludziom podejmowania rzeczywistej odpowiedzialności za działania, w szczególności przez działanie w małych grupach, którymi w sposób autentyczny i samodzielny kierują harcerki i harcerze najbardziej doświadczeni spośród pracujących w drużynie.

2.6. HONOROWY PROTEKTORAT PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Ruch harcerski w Polsce objęty jest protektoratem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Tradycję honorowego protektoratu głowy państwa nad harcerstwem rozpoczął Naczelnik Państwa Marszałek Józef Piłsudski, obejmując nim w 1920 r. Związek Harcerstwa Polskiego. Protektorat kontynuowali prezydenci II Rzeczypospolitej – Stanisław Wojciechowski i Ignacy Mościcki. Zwyczaj ten odrodził się w wolnej Polsce po 1989 r. – Związek Harcerstwa Polskiego objęli protektoratem prezydenci Lech Wałęsa i Aleksander Kwaśniewski. Śp. prezydent RP Lech Kaczyński w 2008 r. jako pierwszy objął protektoratem pięć organizacji harcerskich: Stowarzyszenie Harcerskie, Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” FSE, Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej oraz Związek Harcerstwa Polskiego poza granicami Kraju. Protektorat nad całym ruchem harcerskim objęli prezydent Bronisław Komorowski w 2012 r. i prezydent Andrzej Duda w 2016 r. Obecnie Honorowym Protektoratem Prezydenta RP objęte są następujące organizacje działające w Polsce:

- Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkółka”,

- Royal Rangers Polska,
- Skauci Europy Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego,
- Stowarzyszenie Harcerskie,
- Związek Harcerstwa Polskiego,
- Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej

i poza jej granicami:

- Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej,
- Harcerstwo Polskie na Ukrainie,
- Republikańskie Społeczne Zjednoczenie „Harcerstwo” na Białorusi,
- Związek Harcerstwa Polskiego działający poza granicami Kraju,
- Związek Harcerstwa Polskiego na Litwie.

2.7. ORGANIZACJE HARCERSKIE JAKO PARTNER STRATEGICZNY PAŃSTWA

Od ponad stu lat ruch harcerski jest jednym z najistotniejszych przejawów aktywności społeczeństwa obywatelskiego w zakresie wychowania dzieci i młodzieży w duchu poszanowania podstawowych wartości, odpowiedzialności za naród oraz społeczności lokalne. Charakter ruchu angażującego dorosłych, młodzież i dzieci, różnorodność tworzących go stowarzyszeń oraz istniejące między nimi rozmaite formy współpracy sprawiają, że organizacje harcerskie są dla Państwa strategicznym partnerem we wspieraniu wolnościowych i patriotycznych ideałów obywatelskich.

Podstawowym założeniem prezentowanego Programu jest stworzenie ram dla sprawnej i efektywnej współpracy Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z organizacjami harcerskimi, umożliwiającej pełniejsze wdrożenie konstytucyjnej zasady pomocniczości. Wdrożenie programu powinno ułatwić organizacjom harcerskim uczestnictwo w sprawach dotyczących ich działalności, szczególnie w kwestiach związanych z tworzeniem prawa i warunkami partycypacji organizacji harcerskich w sferze zadań publicznych.

Wsparcie organizacji harcerskich i skautowych jako organizacji apolitycznych jest strategicznym wsparciem wychowania propaństwowego młodych obywateli, którzy po zakończeniu harcerskiej, skautowej przygody będą świadomymi i zaangażowanymi w swoją wspólnotę obywatelami, gotowymi pełnić w swoim środowisku różne role społeczne.

2.8. WSPARCIE ORGANIZACJI SKAUTOWYCH W WYBRANYCH KRAJACH EUROPEJSKICH

W wielu krajach europejskich dostrzeżono potrzebę wsparcia wychowania młodych obywateli oraz rolę i specyfikę organizacji skautowych jako organizacji wychowawczych. W krajach tych funkcjonują programy systemowo wspierające ruch skautowy.

W Czechach system wsparcia oparty jest na strukturze samorządowej i terenie działania organizacji, np. wsparcie finansowe na poziomie województwa lub miasta obejmuje środowiska działające na danym terenie i dotyczy zbiórek, biwaków, akcji, obozów oraz wyposażenia szczepów i drużyn. Dla organizacji działających na terenie całego państwa najważniejsze jest finansowanie na poziomie centralnym. Organizacje skautowe w Czechach podlegają Ministerstwu Szkoly, Młodzieży, Wychowania Fizycznego i Sportu, które wspiera wszystkie organizacje pracujące poza czasem

szkolnym z dziećmi i młodzieżą, która nie ukończyła 18 lat. Co roku czeskie organizacje skautowe mogą starać się o dwa rodzaje dotacji: 1) wsparcie instytucjonalne w postaci środków trwałych (np.: zakup nieruchomości, zakup terenu na miejsca obozowe lub biwakowe, remonty istniejącej infrastruktury, zakupy sprzętu); 2) wsparcie na działania statutowe (dofinansowanie letniego wypoczynku dzieci na obozach, opłaty za wynajem miejsc obozowania i budynków na pracę całoroczną, zakup materiałów potrzebnych do realizacji działań programowych). Zasady przyznawania dotacji są opisane, zaś roczna pula środków jest rozdzielana na wszystkie wnioski spełniające kryteria. Warto zauważyć, że stowarzyszenie mające kilkadziesiąt oddziałów składa i rozlicza wspólny wniosek dla całej organizacji.

Inne rozwiązanie funkcjonuje we Francji. Organizacje skautowe akredytuje Ministerstwo Młodzieży i Sportu. Państwo dotuje instytucjonalnie w cyklu rocznym pięć ogólnonarodowych i trzy mniejsze organizacje skautowe.

Na Węgrzech rząd podpisał z organizacjami skautowymi umowę o współpracy, a poszczególne ministerstwa zawarły z nimi partnerstwa strategiczne. Takie działanie zapewnia węgierskiemu skautingowi stabilne wsparcie finansowe z budżetu państwa, dostosowane do zadań sektorowych ministrów, wpływając na rozwój organizacji i bezpośrednio na pracę skautową. Jednocześnie organizacje skautowe, uczestnicząc wspólnie z przedstawicielami rządu w specjalnych grupach roboczych, współpracują przy opracowywaniu aktów prawnych istotnych dla działalności skautowej – przede wszystkim polityki młodzieżowej, oświaty, wychowania obronnego, integracji społecznej, regulacji sfery pozarządowej, wolontariatu, ochrony środowiska i przyrody, dziedzictwa kulturowego, zdrowego trybu życia, sportu i turystyki oraz polityki wsparcia społecznego.

W Szwecji organizacje skautowe są wspierane instytucjonalnie (podobnie jak inne organizacje pozarządowe) z uwzględnieniem następujących kryteriów: organizacja musi istnieć przynajmniej dwa lata, liczyć co najmniej 1000 członków w wieku 6–25 lat i działać przynajmniej w pięciu z dwudziestu jeden szwedzkich województw. W 2017 r. rząd Szwecji wydał na wsparcie instytucjonalne 90 mln euro. Kwota dofinansowania mogła zostać przeznaczona na wszystkie działania statutowe organizacji, włącznie z kosztami prowadzenia biura (w tym wynagrodzenia pracowników).

2.9. DIAGNOZA MŁODZIEŻY, OTOCZENIE HARCERSTWA

Liczebność grupy odbiorców

Ruch harcerski w Polsce skupia osoby w wieku od lat 6 do końca życia. Pracą wychowawczą objęta jest przede wszystkim grupa w wieku od 6 do 24 lat. Według danych GUS na dzień 31 grudnia 2016 r. liczba dzieci i młodzieży w poszczególnych grupach wiekowych zmniejsza się z roku na rok. Ze względu na grupy wiekowe określone przez GUS nie jest możliwe podanie liczby osób w grupie 18–24 lat.

Rok / wiek (w latach)	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
Ogółem:	38 529,9	38 538,4	38 533,3	38 495,7	38 478,6	38 437,2	38 433,0
0–2	1278,0	1236,1	1190,0	1145,6	1124,9	1106,1	1121,5
3–6	1516,9	1590,6	1654,5	1684,4	1676,5	1633,2	1570,3
7–14	3060,9	2992,2	2952,0	2941,4	2962,8	3015,2	3081,5
15–18	1890,9	1811,9	1735,0	1660,3	1602,9	1554,4	1513,1

Rok / wiek (w latach)	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
w tym 18	503,4	484,3	464,8	436,4	424,1	407,2	390,6
19–24	3382,0	3278,0	3180,7	3074,4	2957,9	2834,6	2708,7
0–17	7243,2	7146,6	7066,8	6995,4	6943,0	6901,8	6895,9
18–59/64	24 831,0	24 738,5	24 605,6	24 422,1	24 230,2	24 002,2	23 767,6

Konsekwencją spadku liczebności grup wiekowych nie jest zmniejszenie liczebności organizacji harcerskich i skautowych. Dziś harcerstwo zrzesza w Polsce 1,8% populacji w wieku od 6 do 24 lat. Z badań przeprowadzonych w 2010 r. wynika, że co piąte dziecko chce przeżyć przygodę harcerską. Możliwości wzrostu liczebnego organizacji harcerskich potwierdzają badania przedstawione przez IBE w publikacji *Kształtowanie kompetencji społecznych i obywatelskich przez organizacje pozarządowe w Polsce*, podczas których byłych członków organizacji harcerskich zapytano, czy chcieliby, aby w ich otoczeniu było więcej harcerzy; aż 79% badanych odpowiedziało twierdząco. Następnie zadano im pytanie, czy chcieliby, aby ich dzieci należały do harcerstwa; w tym przypadku pozytywnie odpowiedziało aż 86% respondentów.

Zaufanie społeczne

Z badań CBOS²⁾ prowadzonych w 2016 r. wynika, że jedynie 23% respondentów uważa, że większości osób można ufać, a 74% wyznaje zasadę zachowania ostrożności w stosunkach z innymi. Sytuacja ta nie zmieniła się w ciągu ostatnich czterech lat, jednak zaufanie społeczne wyraźnie spadło w porównaniu z latami 2008–2010, a wzrosło w porównaniu z latami 2002–2006. Podobnie jak w badaniach z ubiegłych lat największym zaufaniem Polacy darzą organizacje charytatywne – zdecydowana większość badanych ufa Wielkiej Orkiestrze Świątecznej Pomocy (85%), Caritasowi (83%) oraz PCK (79%). Dużym zaufaniem społecznym cieszą się również takie instytucje, jak: wojsko (79%), harcerstwo (73%), Kościół rzymskokatolicki (70%). Nieco ponad trzy piąte ankietowanych ufa policji (65%), władzom lokalnym miasta/gminy (64%), Rzecznikowi Praw Obywatelskich (63%). Jednocześnie jedynie 6% badanych nie ma zaufania do harcerstwa, co stanowi najniższy procent braku zaufania do instytucji publicznych. 21% nie potrafiło udzielić odpowiedzi, gdyż nie miało możliwości poznać działania harcerstwa osobiście. Co jest ważne, w kontekście potrzeby przygotowania i wdrożenia Programu, w stosunku do poprzedniego badania wzrosło zaufanie do harcerstwa.

Z analizy wyników badań wynika, że ruch harcerski mieści się w pierwszej dziesiątce instytucji, które cieszą się największym zaufaniem społecznym.

Instytucja	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2016
WOSP	89	86	87	85	88	89	85
Caritas	85	84	83	80	82	80	83
PCK	85	76	83	79	78	81	79
Wojsko	76	75	76	84	76	74	79
Harcerstwo	74	75	75	69	68	70	73
Kościół rzymskokatolicki	76	56	81	79	78	69	70

²⁾ CBOS: „Zaufanie społeczne, komunikat z badań nr 18/2016” Warszawa, luty 2016.

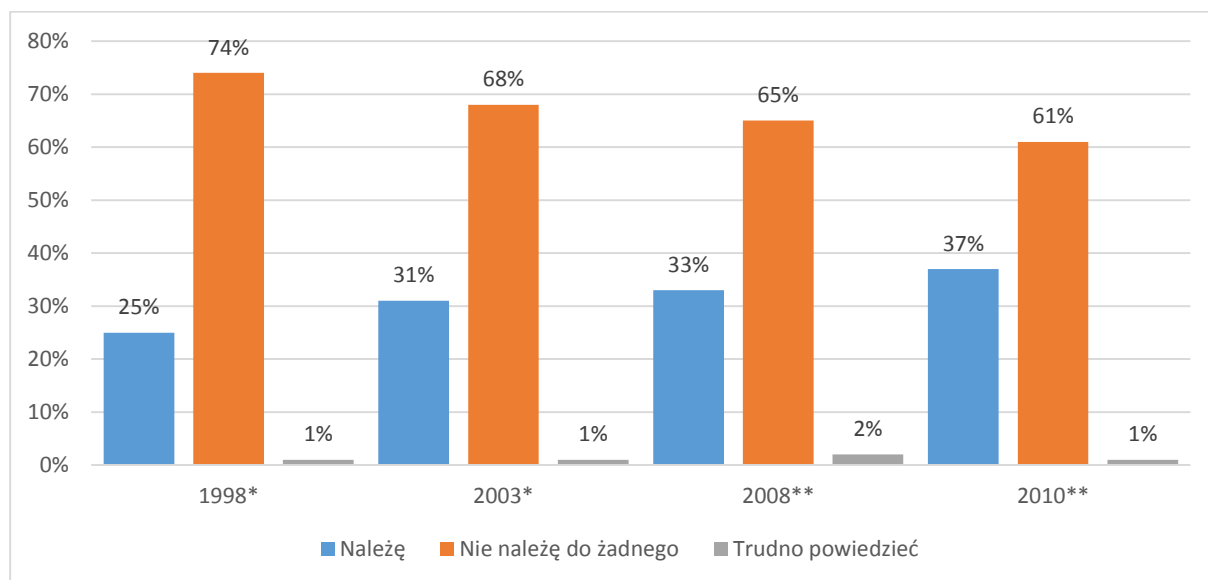
Instytucja	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2016
Policja	62	54	59	75	63	65	65

Za: CBOS, komunikat 18/2016

Postawy, relacje społeczne i współdziałanie

Należy wziąć pod uwagę gotowość młodych Polaków do działania na rzecz wspólnego dobra oraz poczucie sprawstwa, czyli świadomość, że działania podejmowane przez jednostki mogą prowadzić do konkretnych zmian. W *Diagnozie społecznej 2013. Warunki i jakość życia Polaków* przedstawiono dane, z których wynika, że najmniej wrażliwi na dobro wspólne są ludzie młodzi (wartość wskaźnika 2,48; dla porównania wśród osób w wieku 45–59 wartość wskaźnika wynosi 2,79)³⁾. Nadal jednak część młodych ludzi uważa, że „obecnie trzeba być bardziej wrażliwym i gotowym do pomocy innym ludziom” (64% w wieku 18–24 i 59% w wieku 25–34). Przeciwny pogląd, że „w dzisiejszych czasach należy przede wszystkim koncentrować się na walce o swoje sprawy, nie zważając na innych” podziela ok. 30% młodych ludzi.

Młodzi ludzie chcą uczestniczyć w działaniach grup i wspólnot. Liczba młodych osób, które do takich grup należą, rośnie od 1998 r. i obecnie wynosi 37%⁴⁾. Częściej należą do grup chłopcy niż dziewczęta oraz osoby z miast poniżej 100 tys. mieszkańców i wsi, a także ci, którzy wierzą w wartość wspólnego działania.

* Badanie statutowe Centrum Badania Opinii Społecznej, **Badanie Krajowe Biura do spraw Przeciwdziałania Narkomanii
Źródło: Raport Młodzież 2010, CBOS

Wykształcenie, czas kształcenia i wybór drogi życiowej

Lukę między zdobytym wykształceniem formalnym a potrzebami wynikającymi z konieczności dostosowania się do rynku pracy powinno wypełnić uczenie się przez całe życie w tzw. procesie edukacji równoległej, z wykorzystaniem różnych form edukacji.

W Polsce – w porównaniu z większością krajów Unii Europejskiej – uczestnictwo w uczeniu się przez całe życie jest na niskim poziomie (ok. 5%). Największą aktywność na tym polu przejawiają osoby

³⁾ *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Warszawa 2013.

⁴⁾ *Raport Młodzież 2010*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2011; *Program Rządowy Aktywna Młodzież 2014*.

z wyższym wykształceniem, co nie sprzyja niwelowaniu dysproporcji w kwalifikacjach związanych ze zróżnicowanym poziomem wykształcenia formalnego. Raport *Bilans Kapitału Ludzkiego 2012* podaje, że w przedziale wiekowym 18–44 zaangażowanie w kursy i szkolenia jest wyraźnie większe w przypadku bezrobotnych kobiet niż mężczyzn⁵⁾.

Działalność harcerska to zdobywanie kompetencji życiowych, społecznych i zawodowych przydatnych na rynku pracy. Młodzi ludzie, chłopcy i dziewczęta, podejmując się różnych zadań i funkcji w harcerstwie, w sposób nie do końca świadomy uczą się być liderami, wychowawcami, trenerami, kierownikami projektów, animatorami, a nawet księgowymi. Zdobyte w ten sposób wiedza i umiejętności są dla nich zupełnie naturalne, jednak niezbędna jest certyfikacja tego procesu, tak aby stały się one również oczywiste dla pracodawców.

Harcerstwo wpływa na wybór drogi zawodowej i życiowej, zaś cykl zdobywania stopni harcerskich i instruktorskich sprawia, że uczenie się przez całe życie staje się dla członków organizacji nawykiem.

Czas wolny, zdrowie, aktywność kulturalna i fizyczna młodzieży

Przyzwyczajenie do aktywnego spędzania czasu wolnego procentuje przez całe życie. Ruch zapewnia człowiekowi we wszystkich fazach życia optymalny stan zdrowia, dobrą sprawność fizyczną i umysłową. Szczególnie istotny jest w okresie dojrzewania, kiedy kształtują się nawyki oraz postawy prozdrowotne. Wówczas złe praktyki w tym zakresie mogą zwiększać ryzyko występowania wielu chorób w wieku dorosłym. Konkretny wybór dotyczący różnych form aktywności zależeć będzie m.in. od sfery osobistej młodej osoby, wpływu otoczenia, a także panujących trendów.

Zanika naturalna potrzeba aktywnego spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież, co ma swoje odzwierciedlenie w zmianach w budownictwie miejskim, z osiedli znikają podwórka i ogólnodostępne place zabaw, które były naturalnym miejscem aktywności fizycznej, kreatywności czy kształtowania relacji społecznych młodego człowieka. Drugim istotnym czynnikiem jest organizowanie dzieciom czasu przez dorosłych – rodzice nie tylko szczegółowo planują dzieciom zajęcia dodatkowe, ale także w większości przypadków podwożą dzieci na zajęcia. Tymczasem ruch, aktywność fizyczna, samodzielność w planowaniu swojego czasu i podejmowanie wyznań są naturalnymi elementami harcerskiej metody wychowawczej.

Obok aktywności fizycznej istotną rolę w kształtowaniu aktywności społecznej młodzieży odgrywa dostęp do szeroko pojętej kultury. Aktywność kulturalną można definiować jako kontakt odbiorcy z wytworami kultury, a także z jej twórcami. Aktywne formy pracy w drużynach sprawiają, że młodzi ludzie stają się nie tylko odbiorcami, ale także twórcami kultury, rozwijają swoje talenty, przełamują bariery, kształtują wrażliwość i uczą się dokonywać wyborów.

Aktywność społeczna młodzieży oraz krótko- i długoterminowy wolontariat młodzieżowy

Dane Stowarzyszenia Klon/Jawor, Centrum Badania Opinii Społecznej uświadamiają, że duży odsetek Polaków nie rozumie pojęcia wolontariatu. Dostępne badania pokazują tendencję do mylenia zaangażowania wolontariackiego z innymi formami aktywności społecznej, np. wrzuceniem datku do puszki czy na tacę lub wysłaniem SMS.

Tylko 11% respondentów odpowiedziało twierdząco, że są wolontariuszami (tyle samo osób stwierdziło, że z pojęciem wolontariatu dotychczas w ogóle się nie zetknęło). Wolontariat jest bardziej rozpoznawalny wśród młodych ludzi, przy czym częściej identyfikowany jest wolontariat

---

⁵⁾ *Młodość czy doświadczenie? Kapitał ludzki w Polsce, Raport podsumowujący III edycję badań BKL z 2012 roku*, red. J. Górniak, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, http://bkl.parp.gov.pl/system/files/Downloads/20121128143313/BKL_Raport_2013_int_m.pdf?1364281897.

akcyjny (np. w ramach WOŚP) niż długoterminowy (z którym mamy do czynienia w przypadku działalności harcerskiej). Na podkreślenie zasługuje fakt, że w opinii zdecydowanej większości Polaków badanych w kwietniu 2011 r. wolontariat jest aktywnością charakterystyczną dla ludzi młodych.

Badanie Stowarzyszenia Klon/Jawor *Zaangażowanie społeczne Polek i Polaków: wolontariat, filantropia, 1% i wizerunek organizacji pozarządowych 2013* pokazuje, że w wolontariat angażuje się 22% osób w wieku 15–25 lat i 12% w wieku 26–35 lat, przy czym najwięcej wolontariuszy rekrutuje się z uczniów i studentów (29%). Młodzi ludzie najczęściej angażują się w wolontariat akcyjny, np. działania Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Głównymi motywatorami zaangażowania młodzieży w wolontariat są przyjemność z takiej działalności oraz realizacja własnych zainteresowań (43%), a także przeświadczenie, że „jeśli ja pomogę innym, oni pomogą mi” (29%).

Wśród najczęściej wymienianych przez młodych ludzi przyczyn uniemożliwiających zaangażowanie w wolontariat są brak wolnego czasu (49%) oraz brak wiedzy i zainteresowania tym polem aktywności (42%). Także postępująca globalizacja oraz dominacja postaw egoistycznych i indywidualistycznych wywierają negatywny wpływ na chęć troszczenia się młodych ludzi o wspólne dobro.

2.10. ODDZIAŁYWANIE SPOŁECZNE

Oddziaływanie społeczne ruchu harcerskiego jest znacznie większe, niż mogłoby wynikać z liczebności organizacji harcerskich i skautowych. Obecnie ruch harcerski w Polsce liczy ok. 138 000 osób, w tym ok. 20 000 instruktorów. Odbiorcą bezpośrednim organizacji są jej członkowie, ich rodzice oraz inne osoby z najbliższej rodziny, łącznie ok. 414 000 osób. Każda z nich może oddziaływać na kilka kolejnych osób z kręgu rodziny i znajomych. Mając na uwadze, że znaczna część osób należących do organizacji harcerskich uczestniczy aktywnie w ich działalności, a zarazem jest podmiotem oddziaływania wychowawczego tylko przez kilka lat, faktyczny udział przedstawicieli młodego pokolenia w ruchu harcerskim jest wyższy niż dane statystyczne. Ponad stuletnia historia ruchu harcerskiego w Polsce ukazuje, że organizacje harcerskie wychowują liderów społecznych, którzy w swoim dorosłym życiu odnajdują się w ważnych rolach społecznych w różnych instytucjach życia publicznego – w administracji publicznej, samorządach, systemie edukacji, opiece społecznej, działalności gospodarczej, siłach zbrojnych i innych służbach mundurowych.

Harcerki i harcerze podejmują działania społeczne na zewnątrz organizacji, co istotnie zwiększa ich wpływ na innych i oddziaływanie społeczne harcerstwa. Dzięki temu są pozytywnie odbierani i pokazują otoczeniu, że ważną rolę w ich działalności odgrywa służba. Przykładowo: podczas Światowych Dni Młodzieży w Krakowie organizacje harcerskie stanowiły przeważającą część sił zabezpieczenia medycznego, ich członkowie pełnili służbę liturgiczną, pomocniczą i porządkową. Odbiór społeczny harcerskiej służby był bardzo dobry. Harcerki i harcerze pełnią służbę podczas wielu zgromadzeń, uroczystości religijnych i państwowych. Podejmują także działania w sytuacjach kryzysowych, kiedy potrzebna jest szybka mobilizacja i gotowość do działania, np.: podczas klęsk żywiołowych.

Wybory dokonywane przez dorosłych stanowią wypadkową przekonań i doświadczeń nabytych w okresie dzieciństwa i dorastania, jak również oceny perspektyw na przyszłość. Wczesne zaangażowanie w działalność organizacji młodzieżowych, w tym organizacji harcerskich, może przynieść efekty w postaci nawiązania emocjonalnej więzi ze środowiskiem lokalnym. Wskazać należy w tym miejscu na rolę działalności harcerskiej na obszarach wiejskich. Młodzi ludzie związani ze środowiskiem wiejskim przez działalność harcerską chętniej pozostaną na wsi, aby móc dostrzegać

i rozwijać jej potencjał. Umiejętności, które młodzież zdobędzie dzięki harcerstwu, przełożą się na rozwój obszarów wiejskich w środowiskach lokalnych.

2.11. FINANSOWANIE ORGANIZACJI HARCERSKICH

Organizacje harcerskie w Polsce finansują swoje działania ze składek członkowskich, dotacji na realizację zadań publicznych (funduszy pozyskiwanych centralnie, na poziomie wojewódzkim i lokalnym), grantów uzyskiwanych od podmiotów prywatnych, a także darowizn, akcji zarobkowych, działalności gospodarczej i działalności odpłatnej pożytku publicznego. Łączna suma bilansowa wszystkich organizacji waha się między 149 000 000 zł a 155 000 000 zł. Duża część tej kwoty pochodzi z opłat za działalność odpłatną pożytku publicznego (ok. 66–70%) wnoszonych przez rodziców harcerek i harcerzy. Pozyskane środki z dotacji publicznych i grantów prywatnych służą realizacji zadań programowych i nie pozwalają na infrastrukturalne wsparcie organizacji.

Wsparcie finansowe działań organizacji ma także charakter pozabilansowy. Chodzi tu o wsparcie uzyskane od osób fizycznych i instytucji, ograniczanie kosztów przez pracę z wykorzystaniem własnego sprzętu (bez uwzględniania jego wartości odtworzeniowej) lub pracę wewnętrznych specjalistów. Przy istniejącym dziś systemie finansowania organizacji harcerskich instruktorzy wolontariusze w znacznej mierze sami ponoszą koszty swojego wolontariatu – angażują zatem nie tylko swój czas, ale często nieodpłatnie użyczają własnego majątku lub sami opłacają działania organizacji.

Pozabilansowe koszty działalności ruchu harcerskiego skalkulować jest bardzo trudno. Wpływa na nie zaangażowanie nie tylko członków stowarzyszeń, ale także kół przyjaciół, rodziców, rodzin i znajomych, którzy wspierają swoich bliskich. Analizując pozabilansowe koszty organizacji harcerskich, można wskazać kategorie kosztów przedstawione w poniższej tabeli.

Lp.	Koszt pozabilansowy	Sposób wyceny i uzasadnienie
1	Nieodpłatne wykorzystywanie majątku do celów statutowych (nieruchomości, sprzęt i wyposażenie)	Koszt obejmuje korzystanie z majątku będącego własnością lub w administracji jednostek organizacji. Jest to koszt alternatywny (inaczej koszt utraconych korzyści), szczególnie w przypadku majątku będącego własnością organizacji. Aby obniżyć koszt jednostkowego uczestnictwa harcerzy, często nie dolicza się kosztów amortyzacji sprzętu.
2	Nieodpłatne użyczenie majątku innym organizacjom	Koszt obejmuje użyczenie nieodpłatne majątku (np. sprzętu obozowego) innym organizacjom III sektora i innym podmiotom (zwykle mającym cele statutowe podobne do harcerskich). Jest to koszt alternatywny (koszt utraconych korzyści). Dzięki temu inne organizacje mogą obniżyć koszty realizowanych przedsięwzięć i zwiększa się dostępność ich działań dla osób niezamożnych.
3	Nieodpłatne użyczenie majątku instruktorów, wolontariuszy, członków organizacji i ich rodziców	Koszt (nieponiesiony) obejmuje użyczenie nieodpłatne majątku osób fizycznych – instruktorów, rodziców, członków organizacji czy osób trzecich. Dzięki temu udaje się obniżyć koszty działania organizacji, co przekłada się na obniżenie kosztów jednostkowych dla uczestnika i zwiększa dostępność działań dla osób niezamożnych.
4	Pozyskane darowizny rzeczowe	Koszt rzeczy materialnych pozyskanych jako darowizna rzeczowa, wykorzystana do działalności harcerskiej.
5	Działalność szkoleniowa,	Koszt prowadzonych działań szkoleniowych, w których przysporzeniem na rzecz odbiorców jest produkt edukacyjny tańszy niż inne szkolenia

Lp.	Koszt pozabilansowy	Sposób wyceny i uzasadnienie
	wydawnicza i naukowa	na rynku. Warto podkreślić, że z tym nie wiąże się obniżenie jakości szkoleń i poziomu trenerów; wiele szkoleń bazuje na autorskich programach i materiałach. Koszt ten uzupełniają działania wydawnicze i naukowe związane z rozwojem nauk pedagogicznych, historycznych i socjologicznych.
6	Szkolenia specjalistyczne (certyfikowane)	Koszt prowadzonych szkoleń specjalistycznych, gdzie przysporzeniem na rzecz odbiorców jest produkt tańszy niż analogiczne szkolenia specjalistyczne na rynku (np. kursy żeglarskie, pierwszej pomocy, strzeleckie).
7	Działalność rehabilitacyjna i rewalidacyjna dla dzieci z niepełnosprawnością	Koszt działań terapeutycznych, rehabilitacyjnych, socjoterapeutycznych i rewalidacyjnych prowadzonych w ruchu Nieprzetartego Szlaku ZHP, gdzie działania ZHP uzupełniają ofertę jednostek systemowych i funkcjonują obok komercyjnych produktów tego rodzaju.
8	Działalność socjoterapeutyczna	Koszt działań socjoterapeutycznych i rewalidacyjnych (prowadzonych przez organizacje harcerskie), służących wyrównywaniu szans dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym (działania harcerskie uzupełniają działania jednostek systemowych). Dużą rolę terapeutyczną odgrywa tu moderowana, dobrze prowadzona przez drużynowego grupa rówieśnicza oraz czas poświęcony na pracę indywidualną drużynowego z wychowankiem.
9	Koszty ponoszone przez instruktorów	Koszty działań ponoszone przez instruktorów wolontariuszy i wolontariuszy, które zgodnie z UoDPPiW powinien ponosić korzystający (koszt materiałów do prowadzenia zajęć, dojazd, ubezpieczenie, przygotowanie do pełnienia funkcji).
10	Koszty ponoszone przez rodziców	Koszty działań ponoszonych przez rodziców, które nie są ustaloną opłatą za udział dziecka w organizacji czy przedsięwzięciu oraz koszt alternatywny (koszt utraconych korzyści) wynikający z wykonywania działań usługowych na rzecz organizacji.
11	Koszty pracy wolontariuszy	Koszty działań przeliczone jako iloczyn przepracowanych godzin i koszt pracy niezarobkowej (zgodnie z wyceną GUS opublikowaną w dokumencie <i>Wolontariat 2016 w 2015 r.</i> koszt godziny pracy niezarobkowej szacowany był w przedziale 22–23 zł). Liczona tu praca wolontariuszy to praca instruktorów i innych członków stowarzyszeń, a także rodziców, rodzin i znajomych harcerzy (jako np.: wychowawcy, trenerzy, szkoleniowcy, terapeuci, kierowcy, prawnicy, księżowi).

Przedstawiona poniżej kalkulacja kosztów pozabilansowych ma charakter szacunkowy. Opracowana została dla 100-osobowej grupy harcerskiej (wspólnoty lokalnej złożonej z pięciu drużyn, np. szczepu, hufca).

Lp.	Szacunkowe koszty pozabilansowe 100-osobowej grupy harcerskiej	Koszt [w zł]
1	Udział w kursach przewodnikowskich, drużynowych, zastępowych, podharc mistrzowskich ponoszony przez kadre	10 000
2	Koszt w biwakach i innych przedsięwzięciach ponoszony przez kadre	15 000
3	Koszt materiałów przygotowywanych na zbiórkę	5 000
4	Pozyskane darowizny rzeczowe na działalność harcerską	10 000
5	Wsparcie w postaci wykorzystania sprzętu osób prywatnych	5 000

Lp.	Szacunkowe koszty pozabilansowe 100-osobowej grupy harcerskiej	Koszt [w zł]
6	Wsparcie w postaci wykorzystania sprzętu użyczonego przez instytucje	5 000
Ogółem:		50 000

W przeliczeniu na cały ruch harcerski można oszacować, że jest to 50 000 zł na 100 osób, czyli 70 000 000 zł na 140 000 osób.

Szacunkowe pozabilansowe środki pozyskane na działalność wspólnoty na poziomie województwa statystycznie na wspólnotę liczącą ok. 5000 osób przedstawia kolejna tabela.

Lp.	Pozabilansowe środki pozyskane na działalność wspólnoty na poziomie województwa	Koszt [w zł]
1	Darowizny rzeczowe i sprzętowe	150 000
2	Koszty materiałów na zajęcia ponoszone przez instruktorów, dojazd na zajęcia, szkolenia	25 000
3	Wycena wykorzystanego sprzętu prywatnego	25 000
4	Sprzęt jednostki wykorzystywany nieodpłatnie (bez amortyzacji)	20 000
Ogółem:		220 000

Przeliczenie na cały ruch harcerski szacunkowej kwoty 220 000 zł na 5000 osób, daje 6 160 000 zł na 140 000 osób.

Reasumując, pozabilansowe koszty działalności ruchu harcerskiego w Polsce bez uwzględnienia kosztów wolontariatu można oszacować na kwotę 76 160 000 zł. Należy pamiętać, że jest to kwota niepełna, bowiem nie obejmuje np. pracy specjalistów, którzy prowadzą warsztaty i szkolenia.

2.12. POTENCJAŁ EKONOMICZNY I SPOŁECZNY HARCERSKIEGO WOLONTARIATU

Praca organizacji harcerskich i skautowych w 99,34% opiera się na pracy instruktorów wolontariuszy, którzy w działania organizacji harcerskich angażują się przez wiele lat swojego życia.

Rada Działalności Pożytku Publicznego zainicjowała Program Wolontariatu Długoterminowego (2012 r.), który przewidywał współpracę z wolontariuszami przez ponad 6 miesięcy, z możliwością przedłużenia jej do 9 miesięcy. Program był finansowany z FIO, a organizacje biorące udział w programie mogły liczyć na wsparcie. Wiele organizacji uznało, że jest to zbyt długi okres zaangażowania w wolontariat. Tymczasem proces przygotowania instruktora harcerskiego do pełnienia roli wychowawcy wolontariusza przeważnie wymaga więcej czasu. Instruktorzy angażują się w swoje funkcje od dwóch do ośmiu lat, a nawet dłużej. Przeważnie po zakończeniu pełnienia jednej funkcji w organizacji podejmują inną.

Specyfika pracy organizacji harcerskich wymaga zaangażowania, odpowiedzialności za zdrowie oraz życie dzieci i młodzieży lub majątek stowarzyszenia, dlatego przygotowanie się do pełnienia niektórych funkcji trwa wiele lat i wymaga ciągłego dokształcania. Od instruktorów wymaga się wiedzy, umiejętności, a przede wszystkim postawy godnej do naśladowania przez młodych ludzi, bowiem jednym z fundamentów jest wychowanie przez przykład.

Wyliczenia w tabelach prezentują szacunkową liczbę godzin pracy **drużynowego** w skali roku.

1. Bieżąca praca drużynowego z drużyną (cotygodniowe zbiórki drużyny)

Lp.	Rodzaj pracy	Czas pracy drużynowego (w godzinach)		
		tygodniowo	miesięcznie	rocznie (9 miesięcy roku szkolnego)
1	Prowadzenie zbiórki	2	8	72
2	Przygotowanie zbiórki	2	8	72
3	Praca indywidualna z harcerzami	2	8	72
4	Praca z zastępowymi	2	8	72
5	Praca z dokumentami	1	4	36
6	Praca z rodzicami	1	4	36
Razem:				360

2. Organizacja mniejszych przedsięwzięć dla drużyny (np. rajd, biwak)

Lp.	Rodzaj pracy	Czas pracy drużynowego (w godzinach)	
		1 wydarzenie	rocznie
1	Przeprowadzenie przedsięwzięcia (np. biwaku, rajdu); np. 5 w ciągu roku harcerskiego	48	240
2	Przygotowanie przedsięwzięcia (np. biwaku, rajdu)	8	32
Razem:			272

3. Organizacja dłuższych wyjazdów drużyny (np. obóz, zimowisko)

Lp.	Rodzaj pracy	Czas pracy drużynowego (w godzinach)
1	Przeprowadzenie dłuższego wyjazdu drużyny (np. obóz, zimowisko); – obozy trwają w zależności od środowiska od 14–28 dni, dlatego na potrzeby tego wyliczenia przyjęto, że obóz trwa 21 dni – zimowiska, wyjazdy podczas ferii zimowych trwają w zależności od środowiska od 3–14 dni, dlatego na potrzeby tego wyliczenia przyjęto, że zimowisko trwa 4 dni	600
2	Przygotowanie dłuższego wyjazdu drużyny (np. obóz, zimowisko)	96
Razem:		696

4. Doksztalcanie się drużynowego (np. udział w szkoleniach, spotkaniach doksztalcających, lektura)

Lp.	Rodzaj pracy	Czas pracy drużynowego (w godzinach)
1	Szkolenie własne; na potrzeby tego wyliczenia: 5 x 24 godz.	120
Razem:		120

Zsumujmy teraz pracę drużynowego wyszczególnioną w punktach 1–4.

Ogółem szacunkowa liczba godzin pracy drużynowego w skali roku wynosi **1448**, w tym:

- bezpośrednia praca z dziećmi – 1056 godzin,
- przygotowanie przedsięwzięć, praca z rodzicami i dokumentacja – 272 godzin,
- szkolenie własne – 120 godzin.

Na podstawie tego wyliczenia możemy przyjąć następującą kalkulację dla **drużynowych**:

6000 drużynowych x 1448 godzin = **8 688 000 godzin pracy wolontariackiej**.

Warto zauważyć, że statystycznie w roku kalendarzowym na jeden tydzień przypada ponad 25 godzin pracy, co zdecydowanie przewyższa dane opublikowane w raporcie GUS *Wolontariat 2016*.

Pracę drużynowych wspierają szczepy, hufce i chorągwie.

Szacunkowe zaangażowanie instruktorów w **hufcach** (w skali roku) prezentuje się następująco:

Lp.	Rodzaj pracy	Liczba godzin	Liczba wydarzeń, tygodni	Liczba zaangażowanych osób	Rocznie
1	Wydarzenia hufcowe	48	2	10	960
2	Przygotowanie wydarzeń	24	2	10	480
3	Wsparcie lokalnych wydarzeń	5	2	15	150
4	Prowadzenie szkoleń (3 kursy x 5 dni)	120	3	5	1800
5	Przygotowanie szkoleń	60	3	8	1440
6	Praca ciał statutowych	2	10	6	120
7	Praca komendy hufca	2	30	4	240
8	Praca indywidualna członków komendy	2	30	4	240
9	Działalność zespołów hufcowych	3	50	12	1800
10	Dokształcanie kadry zespołów	24	2	12	576
11	Wsparcie drużyn	5	50	4	1000
12	Wsparcie księgowo	2	50	1	100
13	Wsparcie organizacyjne	3	50	1	150
Razem:					9056

Na podstawie tego wyliczenia możemy przyjąć następującą kalkulację dla **hufców**:

450 hufców x 9056 = **4 075 200 godzin pracy wolontariackiej**.

Hufce wspierane są przez chorągwie i okręgi.

Szacunkowe zaangażowanie instruktorów w **chorągwiach lub okręgach** (w skali roku) prezentuje się następująco:

Lp.	Rodzaj pracy	Liczba godzin	Liczba wydarzeń, tygodni	Liczba osób zaangażowanych	Rocznie
1	Wydarzenia chorągwiane, regionalne	48	2	30	2880
2	Przygotowanie wydarzeń	24	2	15	720

Lp.	Rodzaj pracy	Liczba godzin	Liczba wydarzeń, tygodni	Liczba osób zaangażowanych	Rocznie
3	Prowadzenie szkoleń (5 kursów x 5 dni)	120	6	5	3600
4	Przygotowanie szkoleń	60	6	8	2880
5	Ciała statutowe	2	10	9	180
6	Praca komendy chorągwi	3	50	5	750
7	Praca indywidualna członków komendy	2	50	5	500
8	Działalność zespołów chorągwiowych	3	50	25	3750
9	Wsparcie księgowo	40	50	2	4000
10	Wsparcie prawne	20	50	1	1000
11	Wsparcie organizacyjne	20	50	2	2000
Razem:					22 260

Na podstawie tego wyliczenia możemy przyjąć następującą kalkulację dla **chorągwi i okręgów**:
30 dużych jednostek organizacyjnych x 22 260 = **667 800 godzin pracy wolontariackiej**.

Jak wynika z powyższych zestawień praca organizacji harcerskich bez szczebla centralnego to:
667 800 + 4 075 200 + 8 688 000 = **13 431 000 godzin pracy wolontariackiej**.

Po przeliczeniu godziny pracy zgodnie z raportem GUS na podstawie średniej stawki za pracę bez wynagrodzenia w 2015 r.:

13 431 000 godzin pracy wolontariackiej x 23 zł/h = **308 913 000 zł za pracę wolontariacką**.

2.13. SYTUACJA PRAWNA ORGANIZACJI HARCERSKICH I SKAUTOWYCH W POLSCE

Podstawy prawne funkcjonowania organizacji pozarządowych w Polsce

Działalność skupionych wokół idei obywateli są uregulowane prawnie. Podstawę stanowi Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, która opiera ustrój państwa na zasadzie pomocniczości, umacniającej uprawnienia obywateli i ich wspólnot. Zasada przekłada się na prawo do zrzeszania się obywateli oraz realizację zadań publicznych przez samych obywateli oraz ich zrzeszania. Na tej podstawie zostały ustanowione akty prawne definiujące: czym są organizacje pozarządowe, zasady ich współpracy z administracją publiczną oraz finansowanie zadań publicznych realizowanych przez organizacje.

Drugi rodzaj ustaw reguluje funkcjonowanie poszczególnych typów organizacji, w tym stowarzyszeń opartych na członkostwie i zarządzanym przez członków.

Ponadto w porządku prawnym są ustawy regulujące funkcjonowanie konkretnych organizacji (np. Polski Czerwony Krzyż).

Obecnie polskie prawodawstwo nie reguluje w sposób szczególny funkcjonowania organizacji harcerskich i skautowych w Polsce. To powoduje, że mimo ich wpływu na polskie społeczeństwo, w szczególności na rozwój dzieci i młodzieży, dotychczas nie mogły one liczyć na odpowiednie do zasięgu działania wsparcie finansowe państwa.

Forma prawna

Fundamentalną zasadą organizacji harcerskich i skautowych w Polsce oraz na świecie jest oparcie działalności na osobach tworzących organizację – członkach, którzy mają określone prawa i obowiązki w stosunku do organizacji oraz obowiązek przestrzegania zasad i norm określonych w dokumentach ideowych (prawie i przyrzeczeniu). W związku z powyższym w warunkach polskich jedyną możliwą formą prawną działania organizacji harcerskich i skautowych jest stowarzyszenie. Większość organizacji harcerskich i skautowych o charakterze ogólnopolskim posiada status organizacji pożytku publicznego.

Udział członków w podejmowaniu decyzji

Zgodnie z prawem każdy członek stowarzyszenia musi mieć zapewniony udział w podejmowaniu decyzji. Dzieci i młodzież w drużynach harcerskich współdecydują o działaniach organizacji. Instruktorzy mają zapewnione czynne i bierne prawo wyborcze. Członkowie wybrani do władz są do nich przygotowywani dzięki szkoleniom i warsztatom. Równie ważna jest funkcja zarządzania organizacją (zarząd organizacji, zarząd jednostki terenowej), jak i kontrolowanie organów nadzorujących (komisje rewizyjne). W organizacjach harcerskich funkcjonuje sprawnie działający system kontroli wewnętrznej. Każdy członek organizacji ma prawo zadawania pytań (dotyczących między innymi majątku) i z prawa tego korzysta także przez media społeczne.

Uwzględnienie harcerskiego systemu wychowawczego w prawodawstwie

Obecne otoczenie prawne harcerstwa nie sprzyja pracy pozwalającej w pełni na wykorzystanie harcerskiego systemu wychowawczego. Ten system, stanowiący jedną z najlepszych w historii metod wychowawczych, w wielu miejscach nie przystaje do aktualnie obowiązującego prawa.

Prawo nie przewiduje odrębnych zasad finansowania ze środków publicznych organizacji harcerskich i skautowych. Ich działalność finansowana jest ze: składek członkowskich, darowizn, zapisów i spadków, dochodów z własnej działalności, majątku, z ofiarności publicznej oraz dotacji i innych środków przekazanych na prowadzenie zadań i akcji zleconych przez organy publiczne lub inne podmioty. Majątek organizacji harcerskich służy wyłącznie do prowadzenia działalności statutowej lub w celu uzyskania przychodów na działalność statutową.

Pojęcia: harcerstwo, organizacja harcerska, metoda harcerska nie posiadają definicji legalnych. Przepisy o wypoczynku dzieci i młodzieży akceptują kwalifikacje instruktorów harcerskich w zakresie pełnienia funkcji kierownika i wychowawcy jedynie w przypadku wypoczynku dzieci i młodzieży organizowanego przez organizacje harcerskie.

W przypadku podjęcia decyzji, na podstawie przeprowadzonych wcześniej analiz, o przygotowywaniu projektów zmian w przepisach mających na celu wspieranie prowadzenia działalności harcerskiej w pierwszej kolejności niezbędne będzie zdefiniowanie w przepisach podstawowych pojęć, m.in. organizacja harcerska, działalność harcerska i metoda harcerska. W konsekwencji kolejną ważną kwestią wymagającą uregulowania będzie nabywanie i utrata statusu organizacji harcerskiej, a także opracowanie zasad prowadzenia przez organizacje harcerskie działalności w sferze zadań publicznych i współpracy organów administracji publicznej z organizacjami harcerskimi.

Biorąc pod uwagę specyfikę działalności harcerskiej, uzasadnione jest przeprowadzenie analiz i podjęcie działań mających na celu wypracowanie propozycji rozwiązań systemowych dotyczących:

- powszechnego obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej – wypełniania przez organizacje harcerskie zadań w zakresie edukacji dla bezpieczeństwa,
- uwzględnienie w Karcie Nauczyciela działalności nauczyciela w organizacji harcerskiej,
- wychowania w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi – uznanie metody harcerskiej przez PARPA jako formy programu rekomendowanego w zakresie działań profilaktyki uzależnień,
- walka z uzależnieniami, przeciwdziałanie uzależnieniom (narkotyki, hazard, dopalacze, Internet) – uwzględnienie pracy harcerskiej w tym zakresie,
- warunków prowadzenia działalności harcerskiej na terenie szkół,
- zaświadczenia o niekaralności – instruktorzy pracują z dziećmi i młodzieżą w sposób ciągły, a nie tylko podczas wakacji, powinni więc pod tym względem być traktowani jak nauczyciele,
- ustawy o lasach wraz z przepisami wykonawczymi – nieodpłatne udostępnianie organizacjom harcerskim terenów leśnych w celu organizacji wypoczynku dzieci i młodzieży w formie obozów,
- ustawy o ochronie przyrody – współpraca właściwych jednostek publicznych związana z działaniami na rzecz różnych form ochrony przyrody (m.in. parków narodowych, pomników przyrody, obszarów Natura 2000, ochrony gatunkowej),
- bezpieczeństwo imprez masowych – dodanie do katalogu imprez wyłączonych z definicji imprezy masowej imprez, które są organizowane przez organizacje harcerskie dla swoich członków, ich rodzin oraz dzieci i młodzież uczącą się spoza tych organizacji,
- prawa karnego – kontratyp metody harcerskiej,
- stworzenia warunków prawnych do prowadzenia tradycyjnych form zarobkowania przez drużyny harcerskie – dziś nie wiadomo, czy działalność zarobkowa to działalność gospodarcza, zbiórki publiczne czy działalność programowa drużyn.

Dla zapewnienia możliwości pracy z wykorzystaniem harcerskiej metody wychowawczej niezbędna jest stała współpraca rządu z organizacjami harcerskimi w celu monitorowania planowanych zmian prawa.

2.14. RUCH HARCERSKI DZIAŁAJĄCY POZA GRANICAMI KRAJU

Istotnym elementem krajobrazu polskiego ruchu harcerskiego są organizacje działające poza granicami Kraju.

Najstarsza organizacja to działający na emigracji Związek Harcerstwa Polskiego, jest ideową i organizacyjną kontynuacją polskiego skautingu zapoczątkowanego w 1910 r. przez Andrzeja Małkowskiego i Olgę Drahonowską-Małkowską. W czasie II wojny światowej harcerstwo w Polsce zeszło do Podziemia, a poza Polską rozwijało swoją działalność we Francji, Anglii, na Bliskim Wschodzie, w Indiach, Afryce i innych krajach oraz przy Polskich Siłach Zbrojnych. Po wojnie z powodzeniem kontynuował pracę harcerską, obejmując wszystkie kraje, w których osiedlili się Polacy. Jako jedyny w takiej skali podjął się odpowiedzialnego wychowania kolejnych pokoleń dzieci i młodzieży w unikatowej formule dwukulturowości. W środowiskach poza Polską, w których na co dzień żyją i działają, szerzą postawę prawego, dobrego człowieka i obywatela świadomego swojego pochodzenia. Zajęcia odbywają się na zbiórkach gromad zuchowych, zastępów i drużyn harcerskich,

patroli wędrowniczych dla starszych dziewcząt i chłopców oraz w koedukacyjnych kręgach starszoharcerskich. Metoda, podobnie jak w Polsce, polega na samowychowaniu przez zdobywanie stopni i sprawności oraz przez wzajemne oddziaływanie i przykład osobisty. W ciągu roku odbywają się wycieczki, biwaki, zimowiska, kursy kształceniowe i obozy letnie oraz kolonie zachowe.

Obecnie działają w Australii, Argentynie, Francji, Irlandii, Niemczech, Austrii, Kanadzie, Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii.

Instruktorzy i wychowankowie ZHP posiadający dzięki harcerstwu głęboki ideowy fundament i postawę służby od lat stanowią elitę wśród działaczy polonijnych na całym świecie.

Trochę odmienny charakter mają organizacje harcerskie działające na Litwie, Białorusi, Ukrainie i w Czechach. Podobnie jak w mniejszej skali środowiska na Łotwie, w Rosji i w Kazachstanie. Powstały one po przełomie końca lat osiemdziesiątych w miejscach dawnej aktywności tradycyjnego harcerstwa. W większości przypadków ich działalność została zapoczątkowana i wsparta przez harcerstwo z Polski. Do dzisiaj dzięki braterskiej współpracy harcerek i harcerzy z Kraju i emigracji z powodzeniem udaje się prowadzić pracę harcerską dedykowaną dzieciom i młodzieży żyjącej w środowiskach Polaków przez lata zapomnianych w czasach komunizmu.

Dzisiaj poza Ojczyznę działa w harcerstwie blisko 10 tysięcy młodych Polaków. W wielu zakątkach świata są jedynymi matecznikami polskości – stowarzyszeniami, które od dziesięcioleci pracują z najmłodszymi Polakami. W tym kontekście działania w zakresie kształcenia młodej kadry wychowawczej nabierają szczególnego znaczenia, gdyż nie kształci się tylko i wyłącznie liderów harcerstwa. Kształci się wychowawców kształtujących polskość, wykorzystując metodę harcerską. Dzięki temu tysiące młodych ludzi za granicą mówią o sobie „jestem Polakiem”. Dzięki harcerstwu polskiemu młodzi ludzie kształtują wiedzę o Polsce, potrafią z dumą dawać działaniem świadectwo polskości, mimo że często nigdy w Polsce nie byli.

To obszar również wymagający wsparcia, szczególnie w kształceniu kadry wychowawczej. Ważny także z tego powodu, że w poszczególnych krajach zamieszkania „podtrzymywanie i rozwijanie polskości” nie jest priorytetem w programach grantowych i konkursach dla organizacji pozarządowych.

2.15. PODSUMOWANIE

W świetle przedstawionej powyżej diagnozy najważniejsze problemy i bariery dla rozwoju organizacji harcerskich, na które odpowiada Program, to:

- Potrzeba systemowego, systematycznego kształcenia i kształtowania w organizacjach harcerskich własnych wychowawców/instruktorów umiejących prowadzić pracę edukacyjną, wychowawczą, w której kładziony jest nacisk na praktyczne wykorzystanie wiedzy, budowanie relacji społecznych i wartości, zorganizowaną w taki sposób, aby główny ciężar kosztów kształcenia nie spoczywał na przyszłych instruktorach – wolontariuszach.
- W dotychczasowym systemie edukacji powszechnej nacisk kładziony był na wiedzę, zaś potrzebą cywilizacyjną jest zwrot ku umiejętnościom praktycznym, umiejętnościom wykorzystywania posiadanej wiedzy oraz kształtowaniu postaw, czyli wychowaniu, co uwzględnia nowa podstawa programowa. Dlatego istnieje potrzeba wsparcia kształcenia osób niepełnoletnich metodycznego w organizacjach harcerskich.
- W ostatnich latach pojęcie służby w społeczeństwie stało się czymś niepopularnym, a dla młodego pokolenia nieutożsamianym. Tymczasem zrozumienie idei służby, wychowania w poczuciu i szacunku do służby Ojczyźnie oraz innym ludziom, stanowi fundament społeczeństwa obywatelskiego. Niezbędne jest wsparcie wychowania harcerskiego jako jednego z systemów opartych na idei służby i utrwalającego zachowania wzmacniające zaangażowanie oraz odpowiedzialność społeczną.
- Konieczna jest praca nad utrwaleniem postaw wolontarystycznych z naciskiem na wolontariat długoterminowy, budujący poczucie odpowiedzialności i nawyki systematycznego działania młodych ludzi, jak również odpowiedzialności za siebie i innych np. przez prowadzenie drużyn.
- Pomimo podejmowanych działań w Polsce pogłębia się rozwarstwienie społeczne. Stąd konieczne jest wyrównywanie szans rozwoju młodych ludzi, zwłaszcza w zakresie kompetencji społecznych, będących podstawą do awansu zawodowego i społecznego, niezależnie od pochodzenia, statusu ekonomicznego czy miejsca zamieszkania.
- Badania zaufania społecznego wykazują niezmiennie stałe, duże zaufanie społeczne do organizacji harcerskich, jednak promocja postaw prospołecznych i proobywatelskich ciągle pozostawia w Polsce wiele do życzenia. Budowanie pozytywnego przekazu medialnego, który koncentruje się na aktywności młodych zaangażowanych w wolontariat i działania na rzecz drugiego człowieka, jest wciąż bardzo trudne. Dlatego potrzebna jest wspólna promocja ruchu harcerskiego w mediach.
- Od czasów przemian w Polsce coraz więcej mówi się o Polonii i kładziony jest za mały nacisk na relacje między Polakami mieszkającymi w kraju i za granicą. Aby umożliwić czerpanie z wzajemnych doświadczeń niezbędne jest wsparcie poczucia wspólnoty harcerskiej między młodzieżą w Polsce a rówieśnikami, działającymi w organizacjach harcerskich poza granicami kraju. Niezbędne jest wzmocnienie dalszego procesu budowania wspólnoty idei i metody ruchu harcerskiego między organizacjami harcerskimi działającymi w kraju i poza jego granicami.

- Harcerska metoda wychowawcza jest fundamentem pracy harcerskich drużyn, zaś w dzisiejszym systemie prawnym jest trudna, chwilami wręcz niemożliwa do realizacji. Niezbędne jest wypracowanie rozwiązań na rzecz budowy bardziej przyjaznego dla harcerstwa otoczenia prawnego.
- Życie w pośpiechu, konsumpcjonizm spowodował brak nawyków zdrowego trybu życia w polskim społeczeństwie, niezbędne jest wspieranie programów zawierających elementy kształtowania nawyków zdrowego żywienia, aktywności fizycznej i profilaktyki uzależnień.
- Organizacje harcerskie są jednymi z najlepiej zorganizowanymi do działania ruchami w Polsce, pokrywającymi swoim zasięgiem teren wszystkich powiatów w kraju. Ponadto posiadają wykształconą kadrę specjalistyczną chętną do niesienia pomocy innym. Mimo to brakuje jednak rozwiązań, które z jednej strony umożliwiłyby wykorzystanie zaplecza sprzętowego i potencjału ludzkiego oraz zdolności organizacyjnych zespołów harcerskich w zarządzaniu kryzysowym państwa, a z drugiej pozwalały na odbudowę wykorzystanego do działań kryzysowych zasobów, sprzętu, majątku harcerskiego.
- Organizacje harcerskie mają problem z zapleczem infrastrukturalnym (lokale do śródrocznej pracy, tereny obozowe, sprzęt obozowy itp.). Konieczne jest wypracowanie niezbędnych rozwiązań na rzecz wzmocnienia instytucjonalnego.
- Brak jest stabilnych podstaw finansowych działania organizacji harcerskich umożliwiających systemowe, systematyczne, wieloletnie planowanie pracy wychowawczej i kształceniowej.
- Działania harcerskie, mimo że prowadzone metodami tradycyjnymi, dają przestrzeń do rozwoju kreatywności i indywidualności młodych ludzi, co w konsekwencji zapewnia wzrost potencjału innowacyjnego myślenia w społeczeństwie. Konieczna jest akceptacja działań systemowych prowadzonych sprawdzonymi metodami, które dla danej grupy młodzieży są innowacyjne, choć w ujęciu holistycznym wydają się odtwórcze.
- Brak rozwiązań umożliwiających tworzenie kapitału żelaznego w organizacjach harcerskich.
- Zważywszy na rolę wychowawczą organizacji harcerskich, ich oddziaływanie społeczne oraz siłę oddziaływania na przyszłych liderów społecznych, uwzględniając stuletnią historię ruchu harcerskiego nierozzerwalnie związaną z historią Polski, istnieje konieczność uznania partnerstwa i wypracowania formuły partnerstwa strategicznego struktur państwa polskiego i organizacji harcerskich.

3. PROGRAM WSPARCIA ROZWOJU ORGANIZACJI HARCERSKICH I SKAUTOWYCH

3.1. CELE I ZAŁOŻENIA PROGRAMU

„Rządowy Program Wsparcia Rozwoju Organizacji Harcerskich i Skautowych na lata 2018–2030” zakłada wsparcie rozwoju organizacji harcerskich jako strategicznych partnerów państwa w rozwoju i wychowywaniu młodych ludzi. Program realizuje jedno z podstawowych założeń Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, jakim jest skoordynowanie współpracy centralnych organów administracji z organizacjami pozarządowymi.

Program podkreśla strategiczną rolę harcerstwa w Polsce i ukazuje znaczenie, które państwo polskie przykłada do wsparcia jego rozwoju. Od ponad 100 lat polskie organizacje harcerskie udowadniają, że metoda harcerska jest najbardziej efektywna w rozwoju młodych Polaków. Świadczą o tym tysiące harcerek i harcerzy, którzy wiernie służyli i służą Polsce jako prezydenci, premierzy, ministrowie, samorządowcy, ale także przelewali krew, walcząc o odzyskanie niepodległości, służyli Polsce w czasie pokoju, podczas Białej Służby i momentach klęsk żywiołowych (np. organizacje harcerskie były największymi jednostkami działającymi w systemie Państwowego Ratownictwa Medycznego w czasie Światowych Dni Młodzieży w Krakowie, harcerki i harcerze tworzyli tam prawie dwie trzecie wszystkich służb medycznych).

Głównym celem Programu jest wzmocnienie organizacji harcerskich w odniesieniu do potencjału instytucjonalnego oraz efektywności i jakości działalności programowej, w tym w szczególności kształcenia traktowanego jako rozwój osobisty oparty na filarach rozwoju umysłowego, fizycznego i duchowego.

Cele szczegółowe Programu zdefiniowano jako:

1. Podnoszenie umiejętności, kompetencji i kwalifikacji wychowawców, dzieci i młodzieży zaangażowanych w działalność harcerską;
2. Rozwój wolontariatu w organizacjach harcerskich;
3. Wzmocnienie współpracy organizacji harcerskich oraz podmiotów sektora publicznego.

Kształcenie (traktowane jako rozwój osobisty oparty na czterech filarach rozwoju: umysłowego, fizycznego, społecznego i duchowego) gwarantuje rozwój jakościowy pracy wychowawczej z dziećmi i młodzieżą oparty na wartościach, zasadach oraz podniesieniu rangi służby i wychowywania. Organizacje harcerskie, szerzej niż pozostałe NGO w Polsce, kształtują kompetencje i umiejętności wielu młodych ludzi. W szczególności należy podkreślić wpływ działalności harcerskiej na wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego. Można wymienić następujące elementy postawy obywatelskiej, które są wprost kształtowane dzięki zaangażowaniu w ruch harcerski:

- umiejętność współpracy w grupie rówieśniczej i zróżnicowanej pod względem wieku – stymulowana przez system małych grup oraz całość działań organizacji,
- aktywność definiowana jako służba na rzecz otaczającego świata – ludzi, przyrody, kultury, gotowość do pomocy innym,
- świadome uczestnictwo w życiu obywatelskim i w procedurach demokratycznych – m.in. promowane w systemie stopni oraz opisane w „Podstawach wychowawczych ZHP”,
- postawa patriotyczna,

- realizowanie obowiązków wynikających z wiary i wartości duchowych – jako umiejętność konsekwencji oraz świadomego budowania światopoglądu,
- nawyk pomagania innym, otaczania opieką słabszych, odpowiedzialność za siebie i innych,
- odrzucenie postawy bierności.

Pojęcie kompetencji obywatelskich jest silnie związane z kształtowaniem się nowoczesnego państwa demokratycznego. Należy przyjąć bowiem założenie, że utrzymanie i rozwój demokracji nie odbywają się same z siebie, ale wymagają wysiłku i aktywności świadomych, przygotowanych do tego obywateli, gotowych do angażowania się w funkcjonowanie procedur demokratycznych. Uwzględniając skalę oddziaływania ruchu harcerskiego, nie można przecenić jego wartości dla kształcenia świadomych, aktywnych i zaangażowanych w życie społeczne i publiczne obywateli. Stąd wsparcie organizacji harcerskich jest jednoznacznie tożsame z procesem rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.

Kompetencje te są również cenne na rynku pracy, a zarazem oparte na fundamencie wartości chrześcijańskich, wierności zasadom oraz ideałom wynikającym z umiłowania Ojczyzny. Wśród tych kompetencji znajdziemy: interdyscyplinarność, myślenie obliczeniowe, myślenie innowacyjne, szybkość działania, pracę w zespole, pracę w szumie informacyjnym, współpracę wirtualną i komunikowanie się w świecie rzeczywistym, pracę projektową czy kompetencje międzykulturowe.

Na szczególną uwagę zasługują dwie grupy kompetencji społecznych kształtowanych w harcerstwie: umiejętności zespołowe (m.in.: współpraca, kierowanie zespołem, budowanie trwałych więzi, rozwiązywanie konfliktów, nawiązywanie relacji i kontaktów) i umiejętności zadaniowe (m.in.: zaradność, samodzielność, kreatywność i odpowiedzialność).

Ważną cechą, którą kształci harcerstwo, jest pewność siebie. Harcerstwo daje szansę, by młody człowiek czuł się dobry, ważny i potrzebny, by stawał się odważny i odpowiedzialny za swoje czyny. Realizację takich celów wychowawczych umożliwia harcerska metoda wychowawcza. Pewność siebie kształtuje się również przez stawianie przed młodym człowiekiem kolejnych, coraz trudniejszych wyzwań i zadań.

Poziom zdobytych w harcerstwie kwalifikacji powinien znaleźć swoje odzwierciedlenie w Krajowych Ramach Kwalifikacji, bowiem przemawia za tym poziom zdobytej wiedzy, umiejętności i postawy.

Organizacje harcerskie w Polsce są otwarte na współdziałanie i wzajemną pomoc. Wypracowują narzędzia, które wspierają inne organizacje działające na rzecz dzieci i młodzieży.

Wdrożenie Programu nie zlikwiduje ani nie zmniejszy wysokości składek członkowskich, które są i tak najniższe w porównaniu ze świadczeniami funkcjonującymi w innych podmiotach.

3.2. STRUKTURA PROGRAMU

Program składa się z trzech zadań operacyjnych, które systematyzują i porządkują obecne działania oraz precyzyjnie wyznaczają zakresy kolejnych.

Zadanie 1. Wsparcie kształcenia i działań programowych w organizacjach harcerskich:

Zadanie 1.1. Kształcenie metodyczne wychowawców

Zadanie 1.2. Kształcenie metodyczne osób niepełnoletnich

Zadanie 1.3. Kształcenie specjalistyczne

Zadanie 1.4. Praktyki edukacyjne – projekty wychowawcze

Zadanie 2. Wsparcie instytucjonalne organizacji harcerskich:

Zadanie 2.1. Organizacje harcerskie jako partner strategiczny państwa

Zadanie 2.2. Promocja ruchu harcerskiego w mediach publicznych

Zadanie 2.3. Rozwój potencjału organizacyjnego i infrastrukturalnego organizacji harcerskich

Zadanie 2.4. Budowa systemu współpracy z sektorem przedsiębiorstw

Zadanie 2.5. Konsolidacja środowisk harcerskich i skautowych

Zadanie 3. Pomoc techniczna.

3.3. ZAŁOŻENIA ZADAŃ OPERACYJNYCH

Zadanie 1. Wsparcie kształcenia i działań programowych w organizacjach harcerskich

Zadanie 1.1. Kształcenie metodyczne wychowawców

Zadanie 1.2. Kształcenie metodyczne osób niepełnoletnich

Zadanie 1.3. Kształcenie specjalistyczne

Zadanie 1.4. Praktyki edukacyjne – projekty wychowawcze

Zadanie 1.1. Kształcenie metodyczne wychowawców

Podstawą działania organizacji harcerskich w Polsce jest wolontariat młodych ludzi, którzy w czasie wolnym od nauki i pracy poświęcają czas na pracę wychowawczą z młodszymi grupami dzieci i młodzieży. Metoda harcerska zakłada kształcenie i wychowywanie od najmłodszych lat, ale zasadniczy proces kreowania przyszłych wychowawców przypada na wiek około 17 lat. Kształcenie jest oparte na wartościach, zasadach, służbie drugiemu człowiekowi oraz wychowywaniu młodego człowieka do świadomego uczestnictwa w życiu rodzinnym i społecznym.

Organizacje harcerskie mają zdefiniowane systemy kształcenia wolontariuszy (instruktorów, wychowawców) oparte na systemie prób i stopni instruktorskich. Na każdym z 3–4 poziomów wolontariusz wraz z opiekunem próby (tutorem/-ami) określa formy podniesienia poziomu wiedzy, listę szkoleń i warsztatów, które powinien ukończyć oraz zakres praktyki – zajęć z dziećmi i młodzieżą, którą będzie zaliczał przez wykonanie określonych zadań. Cały proces na każdym poziomie można porównać do ok. 2-letniego stażu zawodowego, gdyż liczba wszystkich zajęć, praktyk i warsztatów to zazwyczaj ponad 800 godzin rocznie.

Kształcenie metodyczne wychowawców to wszelkiego rodzaju szkolenia, kursy, warsztaty, fora metodyczne, zespoły i grupy programowe, konferencje instruktorskie itd. Organizowane są w czasie roku szkolnego, ale także podczas wakacji w formie biwaków, zjazdów, obozów szkoleniowych w kraju i za granicą. Kształcenie obejmuje także instruktorki i instruktorów, którzy zdobyli już odpowiednie stopnie i ma na celu utrzymanie lub rozwój umiejętności i wiedzy, wymianę doświadczeń oraz wypracowanie nowych rozwiązań na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim.

Zadanie obejmuje również działania związane z kształceniem w polskich organizacjach harcerskich działających poza granicami kraju, tylko we współpracy z organizacjami krajowymi.

Zadanie 1.2. Kształcenie metodyczne osób niepełnoletnich

Kształcenie metodyczne osób niepełnoletnich to najwcześniejszy etap kształcenia w harcerstwie, który opiera się na pracy indywidualnej tutora/coacha harcerskiego (czyli wychowawcy) z młodym człowiekiem przez ustalenie i towarzyszenie w realizacji zadań określonych w formie sprawności i stopni harcerskich. Kształcenie to jest oparte na fundamencie wartości, zasad i służby drugiemu człowiekowi. Rozpoczyna się w wieku około 10 lat, kiedy młoda osoba przygotowuje się i następnie zaczyna prowadzić grupę rówieśników. Indywidualna praca jest uzupełniona przez różnego typu warsztaty, kursy i szkolenia na wielu poziomach wiekowych i określonych funkcji, które pełnią młode osoby w swojej jednostce harcerskiej.

Ważnym elementem kształcenia jest praktyka. Organizacje harcerskie, stosując metodę harcerską, wychowują i kształcą liderów przez realne działania, które stanowią podstawę wychowania. Dzięki temu w wieku 17–18 lat instruktor posiada umiejętności, kompetencje i doświadczenie, których poza harcerstwem nie zdobędzie, potrafi określić cele wychowawcze, przygotować plan pracy na podstawie znajomości potrzeb swoich wychowanków.

Zadanie obejmuje również działania związane z kształceniem w polskich organizacjach harcerskich działających poza granicami kraju, tylko we współpracy z organizacjami krajowymi.

Zadanie 1.3. Kształcenie specjalistyczne

Kształcenie specjalistyczne dotyczy dwóch grup uczestniczek i uczestników. Pierwszą stanowią osoby dorosłe, które pełnią w organizacjach harcerskich funkcje wychowawcze lub są kadrą wspomagającą działania prowadzone w czasie roku szkolnego i podczas wakacji. Druga grupa to niepełnoletnie osoby, które pomagają lub mają potencjał do prowadzenia grup dzieci i młodzieży metodą harcerską. Obie grupy, dzięki realizowanym szkoleniom, mogą uzyskać umiejętności i doświadczenia służące bezpośrednio podniesieniu jakości pracy z dziećmi i młodzieżą.

Szkolenia są niezbędne w celu zapewnienia bezpieczeństwa dzieciom i młodzieży w organizacjach harcerskich, poszerzenia prowadzonych działań metodycznych, zapewnienia wolontarystycznej obsługi działań pod względem organizacyjnym, finansowym i logistycznym. Szkolenia prowadzą wprost do zdobycia umiejętności potrzebnych także w dorosłym życiu zawodowym, ale – co ważne – jednocześnie bezpośrednio wspierają zaplecze skierowanych do dzieci i młodzieży działań metodyczno-wychowawczych organizacji harcerskich.

Dla podwyższenia bezpieczeństwa ponad 100 000 dzieci i młodzieży działających w organizacjach harcerskich prowadzone będą szkolenia dotyczące pierwszej pomocy, kwalifikowanej pierwszej pomocy (KPP), ratownictwa wodnego, łączności UKF. Drugi typ kursów to wymagane prawem szkolenia, które umożliwiają pracę wolontarystyczną ratownika KPP, ratownika wodnego podczas działań organizacji harcerskich oraz szkolenia, które tym wolontariuszom umożliwiają podwyższanie kwalifikacji zawodowych.

Podwyższeniu jakości działań programowych w organizacjach harcerskich służą szczególnie szkolenia dotyczące sportu i turystyki, które są jednym z ważnych filarów rozwoju młodego człowieka. Szkolenia będą dotyczyły prowadzenia zajęć sportowych, rekreacyjnych i turystyki – w większości zdobycia uprawnień państwowych lub certyfikatów (sprawności) wewnętrznych organizacji, które zapewniają wsparcie działań merytorycznych z dziećmi i młodzieżą.

Trzecia grupa szkoleń dotyczy wsparcia działań logistycznych, projektowych i zarządczych, które zapewniają obsługę wolontarystyczną działań podejmowanych w organizacjach harcerskich w zakresie: finansów, logistyki, transportu, zarządzania projektami i organizacją.

Zadanie obejmuje również działania związane z kształceniem w polskich organizacjach harcerskich działających poza granicami kraju, tylko we współpracy z organizacjami krajowymi.

Zadanie 1.4. Praktyki edukacyjne – projekty wychowawcze

Działania realizowane w ramach Programu obejmują bezpośrednie wsparcie pracy jednostek harcerskich, które obejmują działania skierowane do młodych osób od najmłodszych lat życia. Projekty będą organizowane na różnych poziomach: od małych (kilkuosobowych) jednostek harcerskich aż do dużych działających na terenie gminy, miasta czy nawet województwa. Drugie rozróżnienie dotyczy skali i zasięgu projektów: liczba działań, liczebność grupy odbiorców, stopień skomplikowania projektów wychowawczych, miejsce realizacji itd.

Główną cechą projektów wychowawczych jest wolontariat osób prowadzących. Projekty są *de facto* praktykami edukacyjnymi, uczestnikami są w 90% młode osoby w wieku ok. 16–24 lat. Są to uczniowie i studenci, którzy dzięki realizacji projektów zdobywają niespotykane u rówieśników umiejętności, kompetencje, doświadczenia i wiedzę związane z:

- zarządzaniem projektem, planowaniem pracy, zarządzaniem czasem,
- zarządzaniem zespołem, w tym osobami bez doświadczenia,
- komunikacją i rozwiązywaniem sytuacji kryzysowych,
- finansami i przedsiębiorczością.

Odbiorcą działań w ramach praktyk edukacyjnych są dzieci i młodzież w wieku 5–19 lat.

Planowane są następujące typy działań:

- działania realizowane przez pełnoletnich i niepełnoletnich uczestników kształcenia,
- działania realizowane przez kadrę organizacji harcerskich na poziomie powiatów, regionów lub ogólnopolskie,
- działania innowacyjne na poziomie wszystkich organizacji harcerskich.

Zadanie obejmuje również działania związane z kształceniem w polskich organizacjach harcerskich działających poza granicami kraju, tylko we współpracy z organizacjami krajowymi.

SZCZEGÓŁOWY OPIS DZIAŁAŃ

Zadanie cząstkowe	Formy i narzędzia realizacji	Wskaźnik realizacji zadania	Minimalny wskaźnik realizacji
1.1. Kształcenie metodyczne wychowawców	Kształcenie oparte na fundamencie wartości, zasad i służby drugiemu człowiekowi oraz wychowywania młodego człowieka do świadomego uczestnictwa w życiu rodzinnym i społecznym:	<ul style="list-style-type: none"> – liczba szkoleń, – liczba uczestników szkoleń 	<ul style="list-style-type: none"> – 2880 szkoleń, – 50 400 uczestników szkoleń

Zadanie cząstkowe	Formy i narzędzia realizacji	Wskaźnik realizacji zadania	Minimalny wskaźnik realizacji
	a) szkolenia i warsztaty na minimum trzech poziomach zaawansowania, b) szkolenia i warsztaty uzupełniające – fakultatywne.		
1.2. Kształcenie metodyczne osób niepełnoletnich	Kształcenie oparte na fundamencie wartości, zasad i służby drugiemu człowiekowi: a) warsztaty, kursy, b) tworzenie i wdrażanie planów pracy małych jednostek (zastęp, patrol), c) staże realizowane w grupie rówieśników lub młodszych, d) sprawności i stopnie indywidualnego rozwoju, e) inne formy kształcenia.	– liczba planów pracy lub planów warsztatów, – liczba stopni rozwoju osobistego (np. stopni harcerskich, gwiazdek zachowowych)	– 42 000 planów, – 276 000 zdobytych stopni rozwoju
1.3. Kształcenie specjalistyczne	Rozwój umiejętności niezbędnych do zapewnienia uczestnikom bezpieczeństwa i poziomu wychowania podczas działań metodyczno-wychowawczych organizacji harcerskich – warsztaty: a) pierwsza pomoc, ratownictwo, b) krótkofalarstwo, c) sport i turystyka, d) środowisko naturalne, ze szczególnym uwzględnieniem właściwych zachowań w środowisku przyrodniczym, e) finanse i logistyka, f) zarządzanie zespołem, g) zarządzanie projektami, h) inne kwalifikacje i kompetencje.	– liczba uczestników warsztatów specjalistycznych, – liczba warsztatów specjalistycznych	– 1 800 warsztatów specjalistycznych, – 33 600 uczestników warsztatów specjalistycznych
1.4. Praktyki edukacyjne – projekty wychowawcze	Narzędzia wsparcia pracy jednostek harcerskich: a) projekty realizowane przez pełnoletnich i niepełnoletnich uczestników kształcenia, b) projekty realizowane przez grupę uczestników z co najmniej dwóch poziomów kształcenia osób dorosłych, c) projekty innowacyjne (konkurs na poziomie wszystkich organizacji harcerskich).	– liczba projektów, – liczba uczestników projektów	– 144 000 projektów, – 288 000 uczestników projektów

Zadanie 2. Wsparcie instytucjonalne organizacji harcerskich

Zadanie 2.1. Organizacje harcerskie jako partner strategiczny państwa

Zadanie 2.2. Promocja ruchu harcerskiego w mediach publicznych

Zadanie 2.3. Rozwój potencjału organizacyjnego i infrastrukturalnego organizacji harcerskich

Zadanie 2.4. Budowa systemu współpracy z sektorem przedsiębiorstw

Zadanie 2.5. Konsolidacja środowisk harcerskich i skautowych

Zadanie 2.1. Organizacje harcerskie jako partner strategiczny państwa

Organizacje harcerskie i skautowe, które kształtują kompetencje społeczne i zawodowe, są bardzo efektywnym i aktywnym partnerem państwa w wychowaniu młodego pokolenia Polaków. Idea organizacji, która opiera się na osobistym przykładzie instruktora, braterstwie i służbie, wpływa na

postawy na całe życie. Praca harcerską metodą wychowawczą na przestrzeni ponad 100 lat dowodziła swojej skuteczności, stąd należy dołożyć starań, aby była kontynuowana. Siłą harcerstwa jest powierzanie zadań, odpowiedzialności i obowiązków młodym ludziom, tak aby czuli się odpowiedzialni za siebie i innych, uczyli się wytrwałości, pokonywania barier i chcieli wpływać na otaczającą ich rzeczywistość. Dlatego niezbędne jest wypracowanie formalnej pozycji organizacji harcerskich jako partnera strategicznego państwa polskiego.

Organizacje harcerskie i skautowe są w stanie realizować duże projekty z zakresu profilaktyki bezrobocia, podwyższania kompetencji niezbędnych na rynku pracy czy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i uzależnieniom. Zakres kompetencji, które uzyskuje młody człowiek działający w organizacji harcerskiej, jest często znacznie szerszy niż w przypadku zaangażowania w inne formy aktywności społecznej. Z uwagi na możliwość wdrażania na dużą skalę programów tematycznych, wychowawczych i innowacyjnych organizacje harcerskie mogłyby na przykład korzystać z systemowego finansowania w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego i innych programów Unii Europejskiej. Jednym z założeń Programu jest wypracowanie rozwiązań na poziomie krajowym, które to umożliwią.

Zadanie 2.2. Promocja ruchu harcerskiego w mediach publicznych

Mimo, że opinia publiczna generalnie pozytywnie postrzega harcerstwo i cieszy się ono dużym zaufaniem społecznym, to istotne jest promowanie pozytywnych postaw (m.in. służby, bezinteresowności, odpowiedzialności, zaangażowania, uczciwości, zaradności, kreatywności) w społeczeństwie, zwłaszcza wśród rodziców i młodego pokolenia. Chociaż media, w tym media publiczne, realizują różnorodne kampanie społeczne, to organizacje pozarządowe, w tym organizacje harcerskie, nie dysponują wystarczającymi środkami na przygotowanie i produkcję kampanii społecznych wykorzystujących media elektroniczne i docierające do dużych grup odbiorców.

Inny ważny zakres treści, który wymaga systematycznego komunikowania, obejmuje dorobek, sukcesy i osiągnięcia organizacji harcerskich. „Harcerskie przykłady dobrych praktyk” zarówno w odniesieniu do organizacji, jak i indywidualnych karier, powinny stanowić ważny element przekazu promującego i popularyzującego skuteczność harcerskiej metody wychowawczej.

Równie ważne jest publiczne pokazywanie społeczeństwu, zwłaszcza dzieciom i młodzieży, harcerskiej przygody, przyjaźni, wyzwań, wartości i służby, zaś rodzicom – wychowawczej roli harcerstwa kształtującego kompetencje na całe życie oraz społecznej roli harcerstwa kształtującego społeczeństwo obywatelskie. Dlatego potrzebne jest wypracowanie systemowej współpracy z mediami (w szczególności z mediami publicznymi), która zapewni odpowiednią skalę upowszechniania informacji o ruchu harcerskim, jego historii, dokonaniach, wartościach, które urzeczywistnia, a także metodzie wychowawczej łączącej tradycję z nowoczesnymi narzędziami i zaawansowanymi kompetencjami.

Zadanie 2.3. Rozwój potencjału organizacyjnego i infrastrukturalnego organizacji harcerskich

Rozwój ruchu harcerskiego w Polsce wymaga znacznego wzmocnienia zaplecza niezbędnego dla efektywnej działalności programowej. Pozwoli to na przeznaczenie środków pochodzących ze składek wnoszonych przez dzieci, młodzież i kadrę wolontariacką na działania merytoryczne. Organizacje harcerskie są oparte na wolontariuszach, więc wsparcie obsługi finansowej i organizacyjnej zapewni szybszą adaptację do zmieniających się przepisów prawa, a wolontariusze nie będą zmuszeni do ponoszenia kosztów pracy wykonywanej ochotniczo i nieodpłatnie. Jednostki harcerskie działające na

różnych poziomach wymagają również doposażenia w sprzęt, zarówno w odniesieniu do działalności organizacyjnej i administracyjnej, jak i działalności programowej.

W harcerstwie zdecydowana większość działań, także administracyjno-biurowych, opiera się na pracy wolontariackiej. Księgowi, prawnicy, informatycy, osoby odpowiedzialne za pozyskiwanie środków, szefowie biur czy osoby wspierające wolontariuszy to przede wszystkim także wolontariusze. Aby ułatwić rozwój organizacjom, niezbędne jest stworzenie systemowych rozwiązań, które umożliwią wypracowanie i wdrożenie w organizacjach nowoczesnego modelu obsługi administracyjnej, prawnej i finansowej, w tym zwiększenie wykorzystania w zarządzaniu zaawansowanych narzędzi cyfrowych.

Ważnym aspektem pozafinansowego wsparcia organizacji harcerskich jest wypracowanie propozycji rozwiązań systemowych, które w przyszłości pozwolą na nieodpłatne przekazywanie przez podmioty publiczne terenów, nieruchomości, wyposażenia czy sprzętu. W tym zakresie niezbędne jest wyrównanie szans i przeciwdziałanie dyskryminacji organizacji harcerskich w stosunku do innych związków i stowarzyszeń. Oczywiście celowe jest umożliwienie korzystania ze środków europejskich dla dostosowania obecnej i przyszłej infrastruktury do wymogów sanitarnych, przeciwpożarowych i innych obowiązujących standardów. Rozwiąże to także problem dostępności miejsc obozowych.

Zadanie 2.4. Budowa systemu współpracy z sektorem przedsiębiorstw

Biorąc pod uwagę dywersyfikację środków zapewniających rozwój jakościowy i ilościowy organizacji harcerskich, ważną kwestią jest stworzenie systemowej współpracy i wsparcia harcerstwa przez sektor biznesu. W tym celu niezbędne jest wypracowanie i wdrożenie rozwiązań, które umożliwią współpracę w obszarze finansowania działań organizacji harcerskich w realizacji programów wychowawczych oraz edukacji na rzecz przedsiębiorczości. Szczególnie istotne będzie tu zaproszenie do współpracy spółek z udziałem Skarbu Państwa – koncernów narodowych. Przykładową formą realizacji zadania byłoby coroczne opracowywanie i przedstawianie programów współpracy kilkunastu spółkom Skarbu Państwa, które wcześniej wyraziłyby potencjalne zainteresowanie rozwojem organizacji harcerskich. Ważnym elementem oferty byłaby docenienie kompetencji zawodowych zdobytych w harcerstwie. Celem tego działania jest wypracowanie stałych partnerstw ruchu harcerskiego z biznesem.

Organizacjom harcerskim bardzo zależy na stworzeniu rozwiązań (także pozafinansowych), które wesprą wolontariuszy harcerskich (np. konta bankowe, ubezpieczenia itd. dla jednostek harcerskich na dogodnych warunkach) oraz uświadomią, że posiadają nowoczesne, konkurencyjne i innowacyjne polskie produkty, z których warto korzystać w dorosłym życiu.

Związek Harcerstwa Polskiego od 2017 r. jako jedna z pierwszych organizacji pozarządowych w Polsce rozpoczął już budowę kapitału żelaznego. W celu budowy kapitałów żelaznych w organizacjach harcerskich oraz wdrożenia innowacyjnych projektów rozwoju harcerstwa w Polsce w ramach Programu zostanie przygotowany m.in. razem z Ministerstwem Środowiska systemowy projekt partnerstwa z biznesem w celu np. odzyskiwania opakowań (plastikowych, szklanych i metalowych) po napojach dzięki automatom w sklepach i na stacjach itd. Pozwoli to na stworzenie systemu przy wykorzystaniu środków z UE– nie tylko budowanie kapitału żelaznego w organizacjach (z zysku, po odliczeniu kosztów), ale także propagowanie programów edukacyjno-wychowawczych w zakresie ochrony środowiska i przyrodoznawstwa (promowanych przez każdego harcerza wśród swoich rówieśników).

2.5. Konsolidacja środowisk harcerskich i skautowych

Bogactwem i siłą organizacji harcerskich i skautowych jest ich różnorodność przy jednoczesnej spójności metody wychowawczej opartej na wartościach zawartych w Prawie i Przysiężeniu, Prawie i Obietnicy Zucha/Wilczka.

Dla skutecznej realizacji Programu konieczne jest wypracowanie formuły i stworzenie Rady Organizacji Harcerskich, która w naturalny sposób powinna stać się miejscem prezentacji osiągnięć organizacji harcerskich, forum wymiany doświadczeń, dobrych praktyk, ewaluacji i rozwoju Programu. Rada Organizacji Harcerskich będzie płaszczyzną do wypracowania rozwiązań pojawiających się problemów, określania priorytetów zadań i monitorowania efektów pracy nad partnerstwem strategicznym. Będzie to także przestrzeń do prezentowania instytucjom centralnym i największym polskim firmom narodowych projektów i działalności organizacji harcerskich.

SZCZEGÓŁOWY OPIS DZIAŁAŃ

Zadanie cząstkowe	Formy i narzędzia realizacji	Wskaźnik realizacji zadania	Minimalny wskaźnik realizacji
2.1. Organizacje harcerskie w Polsce jako strategiczny	Wypracowanie i uruchomienie programu współpracy organizacji harcerskich z władzami państwowymi w zakresie: a) powierzania realizacji strategicznych i dedykowanych zadań publicznych, b) mechanizmu umożliwiającego finansowanie działań z funduszy UE (np. przez realizację projektów systemowych), c) konsultowanie aktów prawnych, których regulacje dotyczą działalności harcerskiej, d) systemu współpracy w zakresie zarządzania kryzysowego, e) systemu umożliwiającego przekazywanie materiałów i sprzętu służących działalności wychowawczej oraz w zakresie zarządzania kryzysowego, f) propozycji ram prawnych przekazywania nieruchomości Skarbu Państwa na działalność harcerską, g) nieodpłatnej długoterminowej dzierżawy terenów na obozy i stanice.	– program współpracy oraz strategia wdrożenia na lata 2020–2030, – systemowa współpraca i systematyczne spotkania z resortami, – wypracowanie propozycji rozwiązań prawnych umożliwiających pracę harcerską metodą wychowawczą,	– jedna strategia, – podpisanie umów partnerskich
2.2. Promocja ruchu harcerskiego w mediach publicznych	Wypracowanie i wdrożenie modelu kampanii społecznej podkreślającej rolę i wartości ruchu harcerskiego przez ogólnopolskie akcje promujące działania podejmowane przez ruch harcerski w radiu publicznym, telewizji publicznej i mediach społecznościowych.	– ogłoszenia społeczne w radiu, – ogłoszenia społeczne w telewizji, – programy dla młodzieży, – kampanie w mediach społecznościowych	– 40 spotów radiowych, – 20 spotów telewizyjnych, – 40 programów publicystycznych – 30 kampanii w mediach społecznościowych
2.3. Rozwój	Wypracowanie i wdrożenie	– liczba jednostek	– 36 jednostek na

Zadanie cząstkowe	Formy i narzędzia realizacji	Wskaźnik realizacji zadania	Minimalny wskaźnik realizacji
potencjału organizacyjnego i infrastrukturalnego organizacji harcerskich	podstawowych ram stabilnego działania organizacji harcerskich oraz szybszego dostosowywania działań organizacyjnych i koordynujących do wymogów aktualnego prawa: a) zapewnienie podstaw stabilnego działania organizacji harcerskich na wszystkich poziomach struktur organizacyjnych, b) zapewnienie sprzętu do działań organizacyjnych i programowych, c) wypracowanie nowoczesnego modelu obsługi administracyjnej, prawnej i finansowej, przekazanie i wdrożenie go w organizacjach d) rozwój zaplecza lokalowego, e) zwiększenie wykorzystania zaawansowanych technologii i narzędzi cyfrowych w działalności organizacji harcerskich.	korzystających ze środków programu na poziomie województwa – liczba jednostek, korzystających ze środków programu na poziomie gminy lub powiatu – liczba osób, które obejmie program	poziomie województwa – 5200 jednostek na poziomie gminy lub powiatu – 100 000 uczestników programu
2.4. Budowa systemu współpracy z sektorem przedsiębiorstw	Działalność wychowawcza i edukacyjna mieści się w politykach CSR (<i>Corporate Social Responsibility</i> – odpowiedzialność społeczna biznesu) wielu dużych podmiotów gospodarczych, które mogą być partnerami organizacji harcerskich w: – stworzeniu specjalnych rozwiązań obsługi bankowej, ubezpieczeniowej itp., – realizacji dużych ogólnopolskich kampanii i projektów społecznych, wychowawczych, edukacyjnych, – prowadzonych inwestycjach służących działalności wychowawczej, – wypracowaniu rozwiązań umożliwiających wykorzystanie i uznanie na rynku pracy kompetencji zawodowych zdobytych w harcerstwie	– wypracowanie specjalnych rozwiązań wspierających organizacje harcerskie, – wypracowanie programu, projektu kampanii, – wypracowanie programu promocji kompetencji	– wypracowanie 8 rozwiązań, – wypracowanie 20 programów, projektów, kampanii, – wypracowanie propozycji systemu certyfikacji i uznawania kompetencji
2.5. Konsolidacja środowisk harcerskich i skautowych	Przygotowanie i utworzenie Rady Organizacji Harcerskich. Rada będzie: a) miejscem prezentacji projektów organizacji harcerskich, b) forum wymiany doświadczeń i dobrych praktyk, c) forum wypracowania rozwiązań odpowiadających na bieżące wyzwania.	– spotkania Rady, – prezentacje, – wypracowanie propozycji rozwiązań prawnych	– raz na kwartał posiedzenie plenarne Rady, – w miarę potrzeb praca doraźnie powoływanych zespołów zadaniowych

Zadanie 3. Pomoc techniczna

Założeniem priorytetu Pomoc techniczna jest zapewnienie sprawnego systemu realizacji Programu w latach 2018–2030. Priorytet gwarantuje środki finansowe na obsługę realizacji Programu

i obejmuje swoim zakresem wsparcie wszystkich horyzontalnych działań i procesów z zakresu przygotowania, zarządzania, wdrażania, koordynacji, monitorowania, ewaluacji, informacji i komunikacji, rozpatrywania skarg oraz kontroli i audytu. Pomoc techniczna gwarantuje zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich oraz warunków gwarantujących sprawne działanie IZ, w tym w szczególności niezbędnego zaplecza technicznego dla skutecznej implementacji Programu. Pomoc techniczna obejmuje swoim zakresem także rozwój potencjału organizacji – wnioskodawców, ze szczególnym uwzględnieniem wymiaru terytorialnego. Zakłada się realizację szkoleń oraz wykorzystanie innych form edukacyjnych na rzecz podniesienia kompetencji organizacji harcerskich w zakresie rozwoju instytucjonalnego, zarządzania strategicznego itp.

SZCZEGÓŁOWY OPIS DZIAŁAŃ

Zadanie cząstkowe	Formy i narzędzia realizacji	Wskaźnik realizacji zadania	Minimalny wskaźnik realizacji
Wsparcie systemu wdrażania Programu	Działania w ramach pomocy technicznej obejmują: a) realizację procedur zarządzania i kontroli, w tym zapewnienie wysokiej jakości obsługi wnioskodawców i beneficjentów, b) zapewnienie technicznego i finansowego wsparcia procesów zarządzania, oceny wniosków, kontroli, c) realizację działań informacyjnych i promocyjnych, d) zapewnienie monitoringu i ewaluacji Programu.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

3.4. WSKAŹNIKI REALIZACJI CELÓW PROGRAMU

Zadanie	Wskaźniki celów	Wartość bazowa 2018	Wartość docelowa 2030	Źródło danych wskaźnika
Cel główny				
Wzmocnienie organizacji harcerskich w odniesieniu do potencjału instytucjonalnego oraz efektywności i jakości działalności programowej	osoby w wieku 15–34 lat uczestniczące w ciągu roku w przynajmniej jednej formie kształcenia w ramach Programu	0	10 000	liczba beneficjentów bezpośrednich działań dofinansowanych w ramach Programu
	osoby w wieku 5–18 lat uczestniczące w ciągu roku w różnych formach wychowania	0	120 000	liczba beneficjentów bezpośrednich działań dofinansowanych w ramach Programu
	osoby w wieku 15–34 lat podejmujące dobrowolną pracę w organizacjach harcerskich	0	7000	liczba beneficjentów bezpośrednich działań dofinansowanych w ramach Programu
Cele szczegółowe				
Podnoszenie umiejętności, kompetencji i kwalifikacji wychowawców, dzieci i młodzieży zaangażowanych w działalność harcerską	liczba młodych osób, które uczestniczyły w projektach umożliwiających rozwijanie kompetencji i kwalifikacji	0	50 000	liczba beneficjentów bezpośrednich ostatecznych projektów dofinansowanych w ramach Programu
Rozwój wolontariatu w organizacjach harcerskich	liczba wolontariuszy biorących udział w działaniach Programu	0	10 000	sprawozdania z realizacji działań dofinansowanych w ramach konkursu
Wzmocnienie współpracy organizacji harcerskich oraz podmiotów sektora publicznego	liczba wdrożonych programów współpracy	0	20	liczba programów, które zostaną przygotowane, wdrożone i poddane ewaluacji

3.5. RAMY PROGRAMU

Idea

Program ma charakter systemowych działań wspierających rozwój ruchu harcerskiego w Polsce. Zakres wsparcia obejmuje następujące płaszczyzny:

- stworzenie strukturalnych warunków dla rozwoju organizacji harcerskich,
- stworzenie zaplecza do działania (sprzętowe, majątkowe, lokalowe, kadrowe),
- stworzenie warunków do współpracy organizacji.

W ramach Programu wspierane będą działania podejmowane przez poszczególne organizacje harcerskie. Część działań będzie miała charakter wspólny, tzn. będą realizowane przez wszystkie organizacje wspierane w ramach Programu. Do działań wspólnych należeć będą m.in. monitorowanie i promowanie zmian prawnych, które mogą mieć wpływ na pracę harcerską metodą wychowawczą czy stworzenie bazy danych i informacji niezbędnych dla rozwoju organizacji.

System realizacji

System realizacji Programu został określony zgodnie z UoNIW, która reguluje zasady zarządzania programami wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. System realizacji Programu respektuje także regulacje zawarte w UoDPPIW.

Zarządzanie i koordynacja

Instytucją Zarządzającą Programu jest NIW–CRSO. IZ realizuje Program zgodnie z zasadami pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności określonymi w art. 5 ust. 3 UoDPPIW.

Do zadań IZ należy realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych Programu przez wdrażanie procedur dotacyjnych w ramach poszczególnych priorytetów, w tym w szczególności:

1. przygotowanie konkursów grantowych w ramach Programu:
  - a) opracowywanie regulaminów konkursów regulujących zasady przyznawania dotacji oraz zawierających kryteria i procedury wyboru organizacji uzyskujących wsparcie w poszczególnych konkursach,
  - b) określanie kryteriów kwalifikowalności beneficjentów, działań oraz wydatków w przyznawanych dotacjach,
  - c) określanie zasad finansowania w poszczególnych konkursach, w tym minimalnych i maksymalnych kwot dofinansowania, o które można się ubiegać, a także wymagań dotyczących wkładu własnego,
  - d) przygotowywanie wzorów umów oraz wzorów wniosków aplikacyjnych i innych dokumentów związanych z realizacją Programu,
  - e) wybór w procedurze konkursowej niezależnych ekspertów zewnętrznych, którym powierzona zostanie ocena merytoryczna aplikacji złożonych w poszczególnych konkursach,
2. zawieranie z beneficjentami umów o dofinansowanie,
3. dokonywanie płatności ze środków Programu na rzecz beneficjentów na podstawie umów o dofinansowanie i w trybach określonych w regulaminach konkursów,
4. systematyczne monitorowanie stanu realizacji przez beneficjentów działań objętych wsparciem,
5. weryfikacja sprawozdań końcowych z działań beneficjentów, które wykorzystywały środki pochodzące z Programu,

6. zarządzanie środkami finansowymi przeznaczonymi na realizację Programu w ramach dotacji przekazywanych IZ przez Prezesa Rady Ministrów,
7. odzyskiwanie środków finansowych nienależnie wypłaconych beneficjentom i środków finansowych wykorzystanych niezgodnie z przeznaczeniem,
8. przygotowywanie cyklicznych sprawozdań z realizacji Programu do wiadomości Rady NIW–CRSO oraz Przewodniczącego Komitetu,
9. prowadzenie i koordynacja procesów wewnętrznej oceny Programu,
10. przygotowywanie propozycji zmian w Programie wynikających z oceny jego wdrażania,
11. przygotowywanie rocznej aktualizacji planu finansowego Programu,
12. opracowanie i wdrożenie systemu kontroli beneficjentów w zakresie działań finansowanych lub współfinansowanych ze środków Programu,
13. opracowanie i wdrożenie planu komunikacji Programu,
14. przygotowywanie raportów o nieprawidłowościach i przekazywanie ich do uprawnionych instytucji,
15. opracowanie procedur archiwizacji dokumentacji związanej z wdrażaniem Programu,
16. opracowanie innych procedur niezbędnych dla skutecznego wdrażania Programu oraz zintegrowanego zbioru procedur stanowiącego kompletny system wdrażania Programu.

Dla zapewnienia efektywnej koordynacji Programu Przewodniczący Komitetu powoła Komitet Sterująco-Monitorujący, w skład którego wejdą w połowie przedstawiciele organów administracji publicznej oraz przedstawiciele organizacji obywatelskich wskazani przez Przewodniczącego Komitetu, na podstawie przedstawionych przez Radę NIW–CRSO rekomendacji. Przewodniczącym KSM będzie przedstawiciel Przewodniczącego Komitetu. KSM rozpatruje wszelkie kwestie mogące mieć wpływ na wykonanie Programu. Do zadań KSM w ramach systemu wdrażania Programu należy:

1. opiniowanie zasad i warunków uzyskiwania dotacji,
2. okresowe kontrolowanie postępu w zakresie osiągnięcia celów Programu, na podstawie informacji przedkładanych przez IZ,
3. analizowanie rezultatów realizacji Programu, przede wszystkim osiągnięcia wyznaczonych celów oraz wyników ewaluacji związanych z monitorowaniem realizacji Programu, w szczególności w przypadku, gdy monitoring wykazuje znaczące odstępstwa od początkowo określonych celów lub gdy zgłoszone są propozycje zmian w Programie,
4. prezentowanie uwag dotyczących wdrażania i ewaluacji Programu, jak również monitorowanie działań podjętych w ich następstwie,
5. analizowanie sprawozdań z realizacji Programu,
6. przedkładanie IZ propozycji zmian w Programie, ułatwiających realizację jego celów,
7. opiniowanie propozycji zmian w Programie przedkładanych przez IZ,
8. opiniowanie planu ewaluacji Programu,
9. opiniowanie planu komunikacji Programu.

Prace KSM prowadzone są w sposób jawny i przejrzysty. IZ podaje do publicznej wiadomości przez zamieszczenie na swojej stronie internetowej informacji dotyczących prac KSM, w tym w szczególności:

- informacji na temat składu KSM, wraz ze wskazaniem podmiotów, które dane osoby reprezentują,
- protokołów z posiedzeń KSM,
- uchwał podejmowanych przez KSM.

System wewnętrznego zarządzania Programem jest skoncentrowany w jednym podmiocie (IZ) i koordynowany przez Dyrektora NIW–CRSO. Funkcje kontrolne i nadzorcze będą realizowane przez Przewodniczącego Komitetu. Czynności związane ze sprawozdawczością na rzecz Przewodniczącego realizuje Dyrektor przy wykorzystaniu struktur IZ.

Spotkania IZ i reprezentantów wszystkich organizacji harcerskich zaangażowanych w realizację Programu będą się odbywać co kwartał w celu nadzoru, monitorowania i poprawy skuteczności wdrażania Programu. Spotkania będą płaszczyzną do dalszego rozwoju współpracy i budowania spójności ruchu harcerskiego w Polsce.

Formy realizacji

Program będzie realizowany przez wsparcie finansowe organizacji harcerskich w formie dotacji. Podstawę systemu wdrażania będą stanowić konkursy dotacyjne organizowane przez IZ w każdym roku realizacji Programu. Konkursy będą miały charakter zamknięty, tj. wsparcie skierowane będzie wyłącznie do organizacji harcerskich. Szczegółowe zasady przyznawania wsparcia w ramach Programu, w tym minimalna i maksymalna wysokość dotacji oraz wymagania dotyczące okresu wykorzystania środków pochodzących z Programu, zostaną każdorazowo określone we właściwym regulaminie konkursu. Dyrektor NIW ustali regulamin konkursu, który zostanie zatwierdzony przez Radę NIW.

Regulamin konkursu, jako podstawowy dokument regulujący zasady udzielania wsparcia, będzie określał w szczególności:

1. przedmiot konkursu oraz czas jego trwania, w tym rodzaj zadania podlegającego dofinansowaniu w ramach realizowanego projektu,
2. podmioty uprawnione do udziału w konkursie,
3. termin, miejsce oraz formę składania wniosków,
4. wzór wniosku,
5. wzór umowy o dotację,
6. kwotę przeznaczoną na realizację konkursu,
7. zasady przyznawania dotacji w konkursie oraz maksymalny dopuszczalny poziom dofinansowania wniosku lub maksymalną dopuszczalną kwotę dofinansowania wniosku;
8. sposób podania do publicznej wiadomości wyników konkursu,
9. formę i sposób udzielania wnioskodawcy wyjaśnień w kwestiach dotyczących konkursu,
10. zasady rozliczania dotacji,
11. zasady sporządzania sprawozdania z wykorzystania środków dotacji.

Czas trwania Programu

Program będzie wdrażany w latach 2018–2030.

Beneficjenci Programu

Program jest skierowany do organizacji harcerskich i skautowych, które pracują harcerską metodą wychowawczą i zostały objęte protektorem Prezydenta RP, a także do innych organizacji, których praca harcerską metodą wychowawczą została potwierdzona przez inną organizację harcerską. Oznacza to, że organizacja, która nie została objęta protektorem Prezydenta RP, może dołączyć do programu dzięki organizacji harcerskiej objętej protektorem (czyli tzw. organizacji wprowadzającej).

O dofinansowanie w ramach wsparcia realizacji danego projektu może się ubiegać tylko i wyłącznie zarząd szczebla centralnego danej organizacji harcerskiej. Powyższe nie wyklucza możliwości powierzenia zadania w całości bądź w określonej części także terenowym jednostkom organizacyjnym danej organizacji harcerskiej, posiadającym osobowość prawną. Podstawą takiego powierzenia będzie umowa, jaka zawarta zostanie między terenową jednostką organizacyjną danej organizacji harcerskiej, posiadającą osobowość prawną a zarządem reprezentującym daną organizację harcerską na szczeblu centralnym, po otrzymaniu przez nią dofinansowania w ramach wsparcia realizacji danego projektu.

Zasada rozliczenia przez rezultaty

Organizacje harcerskie cechują wysoka efektywność i duży zasięg oddziaływania, co przekłada się na konkretne wskaźniki: liczbę uczestników działań, umiejętności (sprawności i stopnie), kompetencje i kwalifikacje (certyfikaty ukończenia warsztatów, kursów i szkoleń), projekty (plany pracy i raporty z realizacji). Stąd założeniem Programu jest rozliczanie przez rezultaty.

Ze względu na specyfikę, spójność i metodę pracy organizacji harcerskich realizacja zadań zaplanowanych we wniosku o dotację będzie oceniana na podstawie poziomu osiągnięcia wskaźników odnoszących się do rezultatów podjętych działań. W ramach rozliczenia dotacji uzyskanych w ramach Programu beneficjenci będą obligatoryjnie raportować poziom realizacji wskaźników określonych w niniejszym Programie w rozdziałach 3.3 i 3.4.

Dodatkowo w ramach działań finansowanych ze środków Programu wskazane będzie projektowanie i pomiar wskaźników specyficznych (odnoszących się do wykorzystania dotacji w danym roku), takich jak: liczba zbiórek (praca z dziećmi i młodzieżą), liczba osób w organizacji (oświadczenie), liczba instruktorów (oświadczenie), liczba przeprowadzonych kursów, liczba uczestników kursów, liczba kursów specjalistycznych, liczba uczestników akcji letniej, liczba przyznanych stopni instruktorskich, liczba projektów społecznych, których zasięg wykracza poza organizację.

Rezultaty, przedstawione jako wskaźniki opisujące mierzalne efekty działań finansowanych ze środków Programu, będą integralną częścią wniosku o dotację. Monitorowanie stopnia realizacji całego Programu na poziomie rezultatów będzie odbywało się w cyklu rocznym.

Monitoring

Monitorowanie służy zapewnieniu odpowiedniej jakości wdrażania Programu. Za monitorowanie odpowiedzialna jest IZ. Celem monitorowania będzie dostarczanie niezbędnych informacji do podejmowania decyzji, które pozwolą na efektywną realizację Programu. Monitoring będzie skoncentrowany na procesie wdrażania Programu i będzie operacyjnie użyteczny, warunkując możliwość ewentualnych korekt w trakcie implementacji oraz systematycznego oceniania skuteczności prowadzonej interwencji publicznej. Monitoring będzie polegał na zbieraniu, gromadzeniu i analizowaniu informacji i będzie obejmował poziomy:

- wewnętrzny – realizacji Programu, w tym postępów finansowych, harmonogramu, aspektów organizacyjnych,
- wdrażania – dotacji udzielanych beneficjentom Programu,
- zewnętrzny – w zakresie zmian w obszarach zdefiniowanych przez cele Programu.

Po zakończeniu działań przewidzianych przyznaną dotacją każdy beneficjent będzie zobowiązany do wypełnienia ankiety monitorującej i przekazania jej do IZ w sposób określony w regulaminie konkursu, w ramach którego uzyskał wsparcie. Monitorowanie Programu będzie więc prowadzone

na podstawie danych: przekazywanych przez beneficjentów, wewnętrznych gromadzonych przez IZ (w tym danych kontekstowych) oraz pochodzących z badań społecznych wykonywanych w obszarach interwencji. Monitorowaniu podlegać będą w szczególności wskaźniki określone w Programie. Tak prowadzony monitoring będzie miał charakter zintegrowany. Zestaw procedur i narzędzi monitoringu Programu zostanie opracowany i wdrożony przez IZ.

Ewaluacja

Ewaluacja Programu służy poprawie jakości, efektywności i spójności realizowanych działań przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju. IZ będzie prowadzić ewaluację w trakcie trwania Programu, aby rozstrzygnąć, czy jego realizacja prowadzi do osiągnięcia zdefiniowanych celów i jest zgodna z celami polityki państwa w zakresie wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Dodatkowo po zakończeniu wdrażania Programu zostanie przeprowadzana ewaluacja *ex post* obejmująca w szczególności ocenę stopnia osiągnięcia celów oraz ewentualnie określenie przyczyn ich nieosiągnięcia. Przeprowadzenie ewaluacji może zostać zleczone zewnętrznym podmiotom wybranym w drodze otwartego konkursu. Odpowiadając za prowadzenie i koordynację procesu oceny Programu, IZ będzie realizować w szczególności następujące zadania:

- opracowanie szczegółowego planu ewaluacji,
- opracowanie założeń i zakresu poszczególnych badań ewaluacyjnych, w tym wybór i opracowanie narzędzi ewaluacyjnych,
- samodzielną realizację lub zlecenie podmiotom zewnętrznym poszczególnych badań ewaluacyjnych,
- opracowanie lub zatwierdzenie raportów ewaluacyjnych,
- wdrożenie wyników i rekomendacji do praktyki Programu lub zmiany w Programie.

Harmonogram ewaluacji Programu uwzględnia:

- 1) ewaluację *on-going* w trybie dwuletnim:
  - a) do 31 marca 2020 r.,
  - b) do 31 marca 2022 r.,
  - c) do 31 marca 2024 r.,
  - d) do 31 marca 2026 r.,
  - e) do 31 marca 2028 r.,
  - f) do 31 marca 2030 r.;
- 2) ewaluację *ex post* po zakończeniu wdrażania – do 31 maja 2031 r.

Nadzór i kontrola

Nadzór nad prawidłową realizacją Programu sprawuje Przewodniczący Komitetu. Nadzór jest realizowany zgodnie z ustawą o NIW–CRSO oraz UoDPPIW. Przewodniczącego Komitetu w nadzorowaniu wspiera Rada NIW. W ramach nadzoru Przewodniczący Komitetu będzie sprawował kontrolę nad działalnością IZ (funkcja kontrolna w zakresie wdrażania Programu na zasadach i w trybie określonych w przepisach o kontroli w administracji rządowej).

Sprawozdawczość

Sprawozdawczość będzie prowadzona, a jej wyniki agregowane na poziomach: dotacji, konkursu grantowego i całego programu. W szczególności IZ będzie wymagała od beneficjentów sprawozdawczości dotyczącej działań finansowanych ze środków pochodzących z Programu.

Na poziomie konkursu grantowego będzie prowadzona przez IZ sprawozdawczość wewnętrzna. Na poziomie Programu sprawozdawczość obejmuje zawarcie informacji o wdrażaniu Programu

w rocznym sprawozdaniu z działalności i rocznym sprawozdaniu finansowym NIW–CRSO, które Dyrektor przedstawia Przewodniczącemu Komitetu po uprzednim uzyskaniu opinii Rady NIW. Dodatkowo wyniki ewaluacji (*on-going* i *ex post*) będą przedstawiane Radzie NIW.

Informacja, komunikacja i promocja

IZ zapewni odpowiednią informację i promocję celów Programu, oczekiwanych rezultatów, priorytetów, a także szczegółowych zasad i procedur realizacji opisanych w dokumentach wykonawczych Programu. IZ opracuje i wdroży plan komunikacji Programu skierowany do głównych grup docelowych: organizacji harcerskich i skautowych, a także szerzej – do opinii publicznej. Plan komunikacji będzie podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych mających na celu zapewnienie dostępu środowisk harcerskich oraz opinii publicznej do informacji o postępach w realizacji Programu. Działania te będą polegały przede wszystkim na: utworzeniu, utrzymywaniu i rozwijaniu kanałów internetowej komunikacji, współpracy z mediami i partnerami społeczno-gospodarczymi, prowadzeniu zdywersyfikowanych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych (np.: organizacja konferencji, szkoleń, warsztatów praktycznych, działalności wydawniczej) oraz innych, służących upowszechnieniu wiedzy o Programie i kształtowaniu dobrych relacji ze wszystkimi interesariuszami. IZ przygotuje i uruchomi przyjazne narzędzia elektronicznej komunikacji w Programie. Dodatkowo upowszechnianie informacji o działaniach podejmowanych w ramach Programu będzie należało do obowiązków beneficjentów i zostanie zawarte w umowie dotacji.

3.6. PLAN FINANSOWY PROGRAMU

Realizacja Programu finansowana będzie z krajowych środków publicznych w ramach dotacji celowej z budżetu państwa. Na podstawie decyzji Przewodniczącego Komitetu, określającej wielkość środków przeznaczonych na realizację Programu w kolejnych latach, IZ ustali roczny plan finansowy Programu, który podlega zatwierdzeniu przez Przewodniczącego Komitetu. Po zatwierdzeniu przez Przewodniczącego Komitetu rocznego planu finansowego, na wniosek Dyrektora, Prezes Rady Ministrów przekazywać będzie środki na realizację Programu IZ w drodze dotacji, o której mowa w art. 32 UoNIW. Z uwagi na fakt, że wartość środków przeznaczonych na realizację Programu jest uzależniona od kwoty dotacji celowej pochodzącej z budżetu państwa i ustalonej corocznie w ustawie budżetowej, plan finansowy Programu ma charakter szacunkowy.

Finansowanie Programu będzie realizowane zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077, z późn. zm.), a także ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2018 r. poz. 395, z późn. zm.).

W tabeli poniżej zaprezentowano ramowy, wieloletni budżet Programu.

Środki na realizację Programu w kolejnych latach w mln zł													
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Dotacje dla organizacji harcerskich	16,8	14,55	14,55	14,55	14,55	14,55	14,55	14,55	14,55	14,55	14,55	14,55	14,55
Pomoc techniczna	0,2	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45
Razem	17	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15

Szacuje się, że łączna wartość środków przeznaczonych na finansowanie Programu w latach 2018–2030 wyniesie 197 mln zł.